

1957 Milletvekili Genel Seçimlerinin Sakarya'daki Yansımaları ve Sakarya Milletvekilleri

Bilal Tunç*

(ORCID ID: 0000-0001-5361-8494)

Gönderim Tarihi (Submitted)	Kabul Tarihi (Accepted)	Yayın Tarihi (Published)
17.09.2020	05.11.2020	10.11.2020

Atıf Bilgisi/Reference Information

Chicago: Tunç, B., "1957 Milletvekili Genel Seçimlerinin Sakarya'daki Yansımaları ve Sakarya Milletvekilleri", *Vakanüvis-Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, 5/ TBMM'nin 100. Yılı Özel Sayısı (2020): 180-219.

APA: Tunç, B. (2020). 1957 Milletvekili Genel Seçimlerinin Sakarya'daki Yansımaları ve Sakarya Milletvekilleri. *Vakanüvis-Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, 5 (TBMM'nin 100. Yılı Özel Sayısı), 180-219.

Öz

1954 yılına kadar Kocaeli'ne bağlı bir ilçe olan Adapazarı'nın Sakarya adında bir vilâyet haline getirilmesiyle beraber, yeni vilâyette birçok alanda olduğu gibi politikada da önemli değişimler olmuştur. Söz konusu değişimlerin en bariz olarak görüldüğü alanlardan birisi siyasettir. Bu bağlamda 1957 seçimlerinin Sakarya'daki yansımaları ve buna bağlı gelişmeler ayrıntılı bir biçimde irdelenmiştir. Bu çalışmadaki amaç, Türk Siyasi Tarihi açısından büyük önem arz eden 1957 Milletvekili Genel Seçimleri münasebetiyle Sakarya'da seçim öncesi genel durum, kampanya dönemlerinde yapılan propaganda çalışmaları, seçim sonuçları ve tüm süreçte meydana gelen gelişmeler ile adı geçen vilâyet milletvekillerinin TBMM'deki faaliyetlerinin etraflı bir biçimde incelemektir. Bu amaç doğrultusunda, Türkiye'de demokrasinin ciddi gelişme gösterdiği

* Doç. Dr., Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, btunc@agri.edu.tr.

Assoc. Prof. Dr., Ağrı İbrahim Çeçen University, Faculty of Arts and Sciences, Department of History, btunc@agri.edu.tr.

Demokrat Parti (DP) döneminde 1957 seçimlerinin Sakarya'da hangi ortamda yapıldığını ve bunun demokrasi tarihindeki yerini belirlemesi hedeflenmektedir. Ayrıca, seçimler süresinde mahalli basının bakışıyla siyasi partiler arasında seçim çalışmalarının nasıl bir siyasal mücadeleye dönüştüğünü ortaya koyarken, bu süreç sonrasında Sakarya Milletvekillerinin TBMM'deki çalışmaları toplumla demokrasi kavramı çerçevesinde izah edilmeye çalışılmıştır. "1957 Milletvekili Genel Seçimlerinin Sakarya'daki Yansımaları ve Sakarya Milletvekilleri adlı makale, başta Sakarya'da basılan gazeteler, Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi'nden elde edilen belgeler, TBMM Meclis Tutanakları olmak üzere konuyla ilgili araştırma ve inceleme eserlerinden istifade edilerek hazırlanmıştır. Bu çalışma, nitel bir çalışma olup; yapılan çalışmada veriler doküman analizi tekniği kullanılmak suretiyle elde edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Basın, Demokrat Parti, Encümen, Milletvekili Seçimleri, Sakarya.

Reflections of 1957 General Parliamentary Elections in Sakarya and Sakarya Deputies

Abstract

Until 1954, with the transformation of Adapazari, a district of Kocaeli, as a province called Sakarya, there had been changes in many areas. One of the fields where said changes can be observed most evidently is politics. In this sense, reflections of 1957 elections on Sakarya and affiliated developments are examined in detail. The purpose of this study is to examine the general pre-election conditions in Sakarya due to 1957 General Parliamentary Elections which are of great importance in terms of Turkish Political History, propaganda works conducted during campaign periods, election results, developments taking place throughout this process, and activities of members of parliament of this province at TBMM in detail. In line with this purpose, it is aimed to determine in which environment the 1957 elections were held in Sakarya during DP period when democracy in Turkey shown serious developments, and its place in the history of democracy. In addition, it has been revealed how the election works transformed into a political fight among political parties from the perspective of local press throughout the elections while attempting to clarify the works of Sakarya's members of parliament at TBMM after this process within the scope of concepts of society and democracy. The article titled "Reflections of 1957 General Parliamentary Elections on Sakarya and Sakarya Deputies" has been prepared by using relevant research and review works, particularly newspapers published in Sakarya, documents obtained from Turkish Presidency Republic Archives and TBMM Parliament minutes. This

study is a qualitative study, and the data were obtained by using document analysis technique.

Keywords: Press, Democratic Party, Council, Parliamentary Elections, Sakarya.

Giriş

Sakarya coğrafyası, tarihi boyunca pek çok ulus ve devletin izler bıraktığı bir yer olmuştur. Osmanlı İmparatorluğu'nun ilk yayılma sahası içerisinde yer alan Sakarya, eski çağlardan beri önemli bir kavşak noktasındadır¹. Böylesine önemli bir coğrafyada yer alan Sakarya, Marmara Bölgesi'nde yer alan önemli vilâyetlerden birisi konumundadır. Doğusunda Bolu, batısında Kocaeli, kuzeyinde Karadeniz ve güneyinde Bilecik ile hudutları bulunmaktadır².

Tarih boyunca birçok kültüre ev sahipliği yapan Sakarya coğrafyası, Osmanlıların ilk dönemlerinden itibaren Türklerin eline geçmiş ve Osmanlılar döneminde önemli bir alan olmuştur. Cumhuriyet'in ilk yıllarından 1954 yılına kadar Kocaeli'ne bağlı bir ilçe olan Adapazarı ve diğer ilçelerin birleştirilmesiyle bahsi geçen yıl müstakil bir vilâyet haline getirilen Sakarya³, 1957 yılında bağımsız bir il olarak ilk defa seçimlere girmiştir. Bu kapsamda, seçimlerin Sakarya'daki etkileri ve yeni vilâyetin milletvekillerinin TBMM'deki çalışmaları üzerinde detaylı bir biçimde durulacaktır. Böylece Sakarya'da siyasi tarihin eksik olan bir kısmı tamamlanmış olunacaktır.

Sakarya'da basılan yerel gazetelerden birisi olan Sakarya gazetesinin verdiği bilgilere göre 1957 yılının Ağustos ayından itibaren Türkiye'de bir seçim atmosferi oluşmaya başlamış ve normalde 1958 yılında yapılması gereken seçimlerin 1957 yılının Ekim ayı içerisinde yapılması için gerekli adımlar atılmıştır. Muhalefet partileri gibi DP de, yapılması planlanan

¹ Resul Narin, *Sakarya Manav/Türkmen Tarihi (Yedi Asırlık Bir Tarih)*, Sakarya: Sakarya Yerel Kültür Derneği Yayınları, 2018, s. 21.

² Sümevra Kurt ve Emre Duman, Sakarya İlinde Kentsel Gelişim Sürecinin Arazi Kullanımı ve Jeomorfolojik Birimler Üzerindeki Etkisinin Zamansal Değişimi, *Marmara Coğrafya Dergisi*, Sayı: 34, (2016), s. 270.

³ Bilal Tunç, Cumhuriyet Döneminde İzmit İlçesinin İdari Yapısı ve Nüfusu (1923-1960), *Türk İdare Tarihi Dergisi*, Sayı: 484, (2017), s.360.

seçimler için propaganda hazırlıkları yapmıştır⁴. Seçim hazırlıkları yapıldığı tarihlerde muhalefet partileri, Cumhuriyet Halk Partisi'nin (CHP) öncülüğünde Cumhuriyetçi Millet Partisi (CMP) ve Hürriyet Partisi (HP), iktidar partisi DP'ye karşı bir birlik kurmaya çalışmışlardır⁵. Devrin basınından edinilen bilgilere göre; DP, seçimlerin 27 Ekim 1957'de yapılacağını 4 Eylül 1957'de açıklamıştır⁶. Fakat gayri resmi açıklamalar 1957 yılının yaz ayları boyunca devam etmiştir. Bunu gören muhalefet partileri CHP, CMP ve HP sürekli olarak görüşmeler yapmışlar ve birlikte hareket etme yönünde karar almışlardır⁷. Böylece muhalefet partileri arasında "Güç Birliği" adı altında bir yapı ortaya çıkmıştır.

Seçimlerden önce, muhalefet partileri kendi aralarında yaptıkları toplantılardan sonra 5 Eylül 1957'de yayımlanan bir bildiriyle, güç birliğinin nedenlerini ve amacını kamuoyuna açıklamışlardır. Bu bildirin temel noktaları şöyleydi: "*Muhalefet seçimlerde iktidara geldiği takdirde, mahkeme istiklali ve hâkim teminatı, sendika hürriyeti ve mesleki teşekküller kurma hakkı, bütün idari tasarruflar üzerinde kaza-i murakabe, vatandaşlar arasında düşüncelerine göre fark göstermeyen tarafsız idareyi gerçekleştirecektir*"⁸. Böylece muhalefet partileri, iktidar partisi DP'ye karşı birlik oluşturmak için ciddi bir çalışma başlatmış oluyordular şeklinde değerlendirilebilir.

Yukarıda izah edildiği üzere, Türkiye'de 1958 yılına kadar seçim beklenmiyordu ama hükümet, tarım taban fiyatlarının yükseltileceğini ve çiftçi borçlarının ödenmesinin on ay erteleneceğini açıklayınca seçimlerin yakın bir zamanda yapılacağı anlaşılmıştır. Nitekim seçimlerin 27 Ekim 1957 tarihinde yapılacağı açıklanmıştır. Muhalefet partileri olan CHP, HP ve CMP, söz konusu işbirliği konusunda seçimlerden önce ciddi bir şekilde tartışmışlardır. Ancak bu görüşmelerden çok verimli netice elde edilememiş, sadece 4 Eylül 1957'de yılında yayımlanan ortak

⁴ Adapazarı Akşam Haberleri, 7 Ağustos 1957, Sayı: 1721, s. 1.

⁵ Bilal Tunç, Türk Siyasi Tarihinde Demokrat Parti Uygulamalarından Vatan Cephesi'nin Sakarya'daki Yansımaları, *Current Research Social Sciences Dergisi*, Cilt: 3, Sayı:3, (2017), s. 167; Sakarya Postası, 8 Ağustos 1957, Sayı: 2637.

⁶ Hakikat, 6 Eylül 1957, Sayı: 1053, s. 1.

⁷ Feroz Ahmad, *Demokrasi Sürecinde Türkiye (1945-1980)*, (4. Baskı), İstanbul: Hil Yayınları, 2010, s.85-86

⁸ Tefvik Çavdar, *Türkiye'nin Demokrasi Tarihi (1950'den Günümüze)*, (5. Baskı), Ankara: İmge Yayınevi, 2013, s. 65.

bildiriyle kalmıştır. Muhalefet partileri arasındaki her türlü etkin işbirliği, 11 Eylül 1957'de DP tarafından çıkartılan ve seçimlerde ortak listelerin yapılmasını yasaklayan bir yasayla imkânsız hale gelmiştir⁹.

Muhalefet partilerinin bu çabalarına karşı, iktidar partisi de seçimleri kazanmak için uğraşmış ve ülke genelinde büyük bir seçim kampanyası yürütmüştür. 1957 seçimlerini yine DP kazanmış, fakat DP'nin oyları çok ciddi bir biçimde azalmıştı. DP, bu seçimlerde oyların % 48'ni alarak 424 milletvekili çıkarmıştır. CHP, CMP ve HP ise bu seçimlerde istedikleri neticeyi elde edememişlerdir¹⁰. Her ne kadar iktidar, muhalefet partilerinin gücünü kırma yoluna girmişse de bu partiler, 1957 seçimlerinde TBMM'de eski devreyle karşılaştırıldığında çok daha fazla sayıda milletvekilliği kazanmışlardır. Demokratik seçim usulü, az çok değiştirilmiş olmakla beraber muhafaza edilmiştir. Hükümeti ele alan parti, meşru serbest seçimle iktidara gelmiştir¹¹.

Buraya kadar olan kısımda Türkiye'de 1957 Milletvekili Genel Seçimlerine giden sürecin nasıl olduğu ve seçimlerden ne gibi sonuçların elde edildiği vurgulanmıştır. Aşağıda verilecek olan birinci bölümde söz konusu seçimlerin Sakarya'daki yansımaları üzerinde durulmuştur. İkinci bölümde ise seçimler neticesi DP'den Sakarya milletvekili seçilen kişilerin TBMM'deki faaliyetleri ayrıntılı bir biçimde incelenmiştir.

1. Sakarya'da 1957 Milletvekili Seçimlerinin Yapılması ve Seçimin Sonuçları

Türkiye'de 1957 seçimlerinin tarihinin kesinleşmesinden sonra siyasi partiler, Sakarya'nın merkez ilçesi olan Adapazarı'nda etkinlikler yapmaya başlamışlardır. Bu kapsamda, DP'li milletvekillerinden Selami Dinçer, Cemal Tüzün ve Hüseyin Nüzhet Akın, Adapazarı'nda temaslarda bulunmuşlar ve halkın sorunlarını dinlemişlerdir. Adı geçen milletvekilleri, buradaki etkinlerinden sonra 20 Ağustos 1957'de Karasu,

⁹ Eric Jan Zürcher, *Modernleşen Türkiye'nin Tarihi*, (Çev. Yasemin Saner Gönen), (7. Baskı), İstanbul: İletişim Yayınları, 2000, s. 337; Adapazarı Akşam Haberleri, 6 Eylül 1957, Sayı: 1746, s. 1.

¹⁰ Sina Akşin, *Türkiye'nin Yakın Tarihi I*, İstanbul: Yenigün Haber Ajansı Yayınları, 1997, s. 128.

¹¹ Kemal K. Karpat, *Türk Demokrasisi Tarihi, (Sosyal, Kültürel, Ekonomik Temeller)*, İstanbul: Timaş Yayınları, 2010, s. 82.

Hendek ve Karadere'de seçim faaliyetleri yürütmüşlerdir¹². Söz konusu durum, Sakarya genelinde seçim faaliyetlerinin ve propagandalarının başladığını göstermesi bakımından önemlidir.

Seçimler öncesinde muhalefet partilerinin kendi aralarında yaptıkları işbirliğine karşı olarak Sakarya'da bazı HP'li ve CMP'li parti mensupları, DP'ye geçmişlerdir. Bu kapsamda, Karasu ilçesi CHP ve HP teşkilatından 10 kişi istifa etmiş ve DP'ye üyelik yapmışlardır. Aynı şekilde, Karasu ilçesine bağlı Kızılıcak Köyü CMP Ocak Başkanı Ali Deniz isimli şahıs da partisinden istifa ederek DP'ye intisap etmiştir¹³. Bu istifalara sebep olarak muhalif partilerin işbirliği sebep olarak gösterilmiş ve mensubu oldukları partilerin yaptıklarının onaylamadıklarını göstermek için istifa ettiklerini belirtmişlerdir.

Seçimlerden önce Sakarya'da CHP'den ve HP'den bazı partililerin DP'ye geçmeye devam ettikleri görülmektedir. Bu bağlamda, Dernekkarı'na bağlı Abalı köyünden 57 CHP'li bağlı oldukları CHP ocağından istifa ederek DP'ye geçmişlerdir. Aynı şekilde Akyazı'da 10 adet köy, HP ocaklarını kapatarak DP'ye katılmışlardır¹⁴. Sakarya'da yayınlanan Sabah gazetesine göre, DP Sakarya İl Başkanlığı üyeleri il genelinde geziler yaparak HP'lileri DP'ye geçmesi için baskı yaptıklarını iddia etmiştir¹⁵. Söz konusu gelişmeler, seçimlerden önce partiler arasındaki rekabeti göstermesi bakımından önem taşımaktadır.

Türkiye'de seçim tarihinin belirlenip partilerin işbirliğini yasaklayan kanunların çıkmasından sonra CHP, CMP ve HP tarafından yapılması planlanan toplantılar ertelenmiştir. Sakarya gazetelerinden birisi olan Anadolu gazetesine göre, seçimler dolayısıyla Sakarya'da seçim etkinliği yapmayı planlayan söz konusu partiler işbirliğinin yapılmasının engellenmesiyle bu toplantılarını ertelemişlerdir¹⁶. Bu durum, 1957 seçimlerinin işbirliği olmadan her partinin seçimlere müstakil bir şekilde girmeye hazırlandığını gösteren bir gelişme olarak değerlendirilmiştir.

¹² Hakikat, 21 Ağustos 1957, Sayı: 1039, s. 1; Yeni Ada Postası, 23 Ağustos 1957, Sayı: 1615, s. 1.

¹³ Sakarya Postası, 29 Ağustos 1957, Sayı: 977, s. 1.

¹⁴ Hakikat, 10 Eylül 1957, Sayı: 1056, s. 1.

¹⁵ Sabah, 26 Eylül 1957, Sayı: 732, s. 1.

¹⁶ Anadolu, 5 Eylül 1957, Sayı: 420, s. 1.

1957 seçimlerinde ülke genelinde olduğu gibi Sakarya'da da ciddi bir biçimde seçim hazırlıkları yapılmıştır. Bu seçimde yer alan bütün partiler Sakarya'da aday çıkarmışlardır. 1957 yılı itibarıyla Sakarya vilâyeti, 8 milletvekili çıkarma hakkına sahiptir¹⁷. Seçim hazırlıkları kapsamında DP Sakarya İl Başkanlığı tarafından toplantılar düzenlenmiş ve birtakım kararlar alınmıştır. Toplantıların düzenlenmesinde DP İl Başkanı Baha Hun'un önemli bir etkisi olmuştur¹⁸. Bu anlamda, ilk olarak 13 Eylül 1957'de Adapazarı'nda yapılan seçim toplantıları, ilerleyen günlerde diğer ilçelerde de yapılmıştır.

1957 Milletvekili Genel Seçimleri kapsamında, Sakarya'da milletvekili adaylarını ilk belirleyen parti HP'dir¹⁹. Bilindiği üzere, HP, 1955 yılında DP'den ayrılarak kurulan yeni bir partidir²⁰. 1957 Milletvekili Genel Seçimleri için Sakarya vilâyetinden milletvekili adayı olan kişiler şunlardan oluşmaktadır: Ekrem Alican, Feridun Ergin, Turan Güneş, Ali İhsan Güneş, Salih Siphahier, Şeref Devran, Metin Karagülle ve Niyazi Akyüz²¹. HP'li adaylardan Ekrem Alican ve Turan Güneş isimli şahıslar, hem Türk siyasi tarihinde hem de Kocaeli siyasetinde son derece önemli rol oynamış kişilerdir.

DP ve diğer partilerin aday belirleme işlemlerinin devam ettiği tarihlerde bazı partili liderler Sakarya'ya gelmişler ve halkla görüşmüşlerdir. Bu kapsamda, 17 Eylül 1957'de İstanbul'dan Ankara'ya gitmekte olan Cumhurbaşkanı Celal Bayar, Sakarya'ya gelmiş ve Adapazarı Belediye Başkanlığı binasında halka seslenmiş ve sayılarla DP iktidarındaki icraatları anlatmıştır²². Bu durum, seçimlerin yaklaştığı tarihlerde DP'nin Sakarya'ya önem verdiğini ve burada seçimleri kesinlikle kazanmak istediği şeklinde düşünülebilir.

DP gibi dönemin bir diğer önemli siyasi gücü olan CHP, Sakarya İl Başkanlığı'nın milletvekili adayları belirlenirken; parti tarafından bir beyanname yayınlanmıştır. Bu beyanname de şunlar yer almaktadır:

¹⁷ BCA, Fon Kodu: 30.10.1.0, Yer No: 52.312.1; Son Dakika, 12 Eylül 1957, Sayı: 877, s. 1.

¹⁸ Son Dakika, 14 Eylül 1957, Sayı: 879, s. 1.

¹⁹ Anadolu, 26 Eylül 1957, Sayı: 436, s. 1; Son Dakika, 30 Eylül 1957, Sayı: 892, s. 1.

²⁰ Mustafa Albayrak, Hürriyet Partisi'nin Türk Siyasî Tarihindeki Yeri ve Önemi, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Cilt: 24, Sayı:71, (Temmuz 2008), s. 341.

²¹ BCA, Fon Kodu: 30.10.1.0, Yer No: 52.311.1.

²² Hakikat, 18 Eylül 1957, Sayı: 1063, s. 1; Son Dakika, 18 Eylül 1957, Sayı: 882, s.1.

“Vatandaşa beyan ve taahhüt ederiz ki, CHP önümüzdeki seçimlerde büyük milletin milletinin güvenine mazhar olduğu takdirde demokratik rejimin kurtarılması, iktisadi sıkıntıların giderilmesi ve hukuk devletinin kurulması esaslarına her zaman bağlı kalacak ve ilk merhale olarak en geç önümüzdeki mayıs ayında nispi temsil sistemine göre teminatlı serbest ve adil seçimin bütün şartlarını gerçekleştirerek seçimlere gidilecektir”²³”. Söz konusu beyanattan CHP'nin seçimler için çok ciddi bir planlama yaptığını ve seçimlerin adil bir şekilde yapılması için gerekli planlamalarını ortaya çıkarmaktadır.

Yukarıda izah edildiği üzere, CHP Sakarya İl Başkanlığı tarafından milletvekili adaylarını belirlemek için aday yoklaması yapılmış ve nihayetinde 200 delegenin katılımıyla milletvekili adayları belirlenmiştir²⁴. 1957 seçimleri için CHP'nin Sakarya vilâyeti milletvekili adayı olan kişiler şunlardır: İsmail Rüştü Aksakal²⁵, Hasan Şükrü Adal, Burhan Akdağ, Hasan Atakan, Kemal Aydar, Kamil Cerrahoğlu, Nimet Elgin ve Şeyda Gülay²⁶. CHP'nin adayları arasında dikkat çeken noktalardan birisi, adaylar arasında kadınların da olmasıdır. Sakarya'dan CHP'nin adayı Şeyda Gülay dışında, hiçbir parti tarafından kadın aday gösterilmemiştir.

CHP gibi DP de adaylarını belirlemiş ve listesini hazırlamıştır. DP, adaylarını belirlemeden önce il genelinde aday yoklaması yapmıştır²⁷. Sakarya'dan milletvekili seçilmek isteyen 21 kişi, DP Sakarya İl Başkanlığına müracaatta bulunmuştur²⁸. 21 kişinin müracaatından sonra DP İl Başkanlığı tarafından aday belirleme işlemleri tamamlanmış ve partinin adayları ilan edilmiştir. Belirlenen DP'li milletvekili adayları: Selami Dinçer, Hamza Osman Erkan, Hüseyin Nüzhet Akın, Hamdi Başak, Nusret Kirişçioğlu, Baha Hun, Tacettin Barış ve Rifat Kadızade'dir. Bunlar arasında yer alan Selami Dinçer, Hamdi Başak ve Hüseyin Nüzhet Akın,

²³ Sakarya, 27 Eylül 1957, Sayı: 2680, s. 1.

²⁴ Anadolu, 1 Eylül 1957, Sayı: 442, s. 1.

²⁵ İsmail Rüştü Aksal, CHP milletvekilleri içerisinde en çok bilinen ve CHP içinde Kocaeli Milletvekilliği ve Ankara Milletvekilliği gibi çok önemli görevlerde bulunmuştur (İsmail Rüştü Aksal'ın Hal Tercümesi 31 Nolu Zat ve Sicil Dosyası.

²⁶ BCA, Fon Kodu: 30.10.1.0, Yer No: 52.311.1.

²⁷ Sakarya Postası, 24 Eylül 1957, Sayı: 1001, s. 1.

²⁸ Sakarya Postası, 28 Eylül 1957, Sayı: 1003, s. 1.

1954 yılında Kocaeli milletvekili seçilmişlerdi²⁹. 1954 yılında Adapazarı'nın Kocaeli'nden ayrılıp bağımsız bir vilâyet olmasıyla³⁰, bahsi geçen kişiler, 1957 seçimleri için Sakarya'dan aday gösterilmişlerdir.

DP Sakarya İl Başkanlığı tarafından milletvekili adayları belirlenme aşamasında partililer arasında birtakım tartışmaların olduğu ve bazı partililerin adaylar konusunda ortak görüşte olmadıkları anlaşılmaktadır. Bu duruma tepki olarak parti yöneticileri arasında istifa edenler olmuştur. Bu kapsamda, DP Adapazarı İlçe Başkanı Sami Gürçay, hem parti başkanlığından hem de idare kurulundan istifade etmişti³¹. Söz konusu durum, seçimler öncesinde partilerin milletvekili adaylarının belirlenme sürecinin siyasi gelişmeleri etkilediğini açıkça ortaya çıkarmaktadır.

1957 yılında seçime katılan diğer parti ise 10 Şubat 1954 tarihinde Osman Bölükbaşı başkanlığında kurulmuş olan Cumhuriyetçi Millet Partisi'dir³². Bu partinin 1957 yılı seçimleri için Sakarya'da milletvekili adayı olan kişiler şunlardır: Müeyyet Akarsau, Şehabettin Fındıkoğlu, Hüseyin Maveralı, Yusuf Ziya Kösemen, Fikret Çermen, Niyazi Dayıoğlu, Cevat Çoruh ve Sefer Arutan³³. DP, CHP ve HP'de aday gösterilen kişiler arasında daha önce Kocaeli milletvekilliği yapan kişiler olduğu halde CMP içinde bu şekilde herhangi bir kimsenin yer almadığı anlaşılmaktadır.

Herhangi bir partiye tabi olmaksızın 1957 seçimlerinde Sakarya'da bağımsız olarak seçime katılan milletvekili adayları da vardı³⁴. Bu kapsamda, 1957 milletvekili genel seçimleri için Sakarya'dan iki bağımsız

²⁹ BCA, Fon Kodu: 030.10.0.0 Yer No: 78.515.6.

³⁰ Enis Şahin ve Sinan Demirağ, Cumhuriyet Dönemi Kocaeli Vilâyeti Mülkî Yapılanma Tarihi I (1924-1954), *Uluslararası Gazi Süleyman Paşa ve Kocaeli Tarihi Sempozyumu III*, s. 1582.

³¹ Sakarya, 26 Eylül 1957, Sayı: 2679, s. 1.

³² Sedef Bulut, Üçüncü Dönem Demokrat Parti İktidarı (1957-1960): Siyasi Baskılar ve Tahkikat Komisyonu, *Akademik Bakış Dergisi*, Cilt:2, Sayı:4, (2009), s. 127.

³³ BCA, Fon Kodu: 30.10.1.0, Yer No: 52.311.1.

³⁴ Erdal Abdülhakimoğulları, Tek Başına Seçim Kazanmak: Türk Siyasal Hayatında Bağımsız Milletvekili Adaylığı, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: 12, (2008), s.275.

milletvekili adayı bulunmaktadır. Söz konusu kişiler, Mustafa Yılmaz ve Mehmet Kober'dir³⁵.

Bilindiği üzere seçimlerden önce partiler tarafından çeşitli anketler yapılmaktadır. Seçim anketleri seçmenlerin siyasi tercihlerini belirlemek amacıyla yazılı olarak hazırlanmış sorulardan oluşur³⁶. Hürriyet gazetesi tarafından Sakarya'da da 1957 seçimlerinin sonuçlarının ne olacağını belirleme amacıyla anket yapılmıştır. Anketler sonucunda DP 45, CHP 34, HP 17 ve CMP 7 oy almıştır³⁷. Söz konusu veriler, yapılan anket neticesinde DP en fazla oy almış iken CMP'nin de en az oy aldığını ortaya çıkarmaktadır.

Seçimlerin yaklaştığı günlerde HP Sakarya Teşkilatı, il genelinde iki bucak ve yirmi yedi adet ocaklarda teşkilatlar kurulmuştur. HP'nin bu şekilde Sakarya'da teşkilatlarını kurup güçlü bir parti olmaya başladığı sıralarda, bazı HP'liler tarafından Adapazarı ilçesi başta olmak üzere diğer ilçelerden 2.000 kişinin HP'ye geçtiği iddia edilmiştir³⁸. Esasında seçimler öncesinde bu tür iddialara gazetelerin büyük bir bölümünde rastlanabilmektedir. Zira HP gibi DP'liler ve CHP'liler de devamlı olarak üye sayılarının sürekli arttığını iddia etmişlerdir. Bu şekilde ildeki en güçlü parti olarak kendilerini işaret etmişlerdir şeklinde düşünülebilir.

10 Ekim 1957'de DP Sakarya İl Başkanlığı tarafından Geyve'de bir açık hava toplantısı yapılmıştır. Bu toplantıda DP'nin Sakarya milletvekili adayları arasında yer alan Nusret Kirişçioğlu, Baha Hun, Tacettin Barış, Hüseyin Nüzhet Akın, Necdet Güven ve Abidin Mocan birer konuşma yapmışlardır. Toplantı sırasında, DP'li adaylar seçimi kazanmaları durumunda neler yapacaklarını beyan etmişlerdir. Bu arada, Hakikat adlı yerel gazete, Açık hava toplantısının devam ettiği sırada CHP'li İsmail Rüştü Aksal ve arkadaşları CHP'nin seçim beyannamelerini dağıtıp mitingi sabote etmeye çalışmışlardır³⁹. Söz konusu durum, partiler arasındaki mücadeleyi ve basınının da desteklediği partiye göre, olaylara bakışını göstermesi açısından önem taşımaktadır.

³⁵ BCA, Fon Kodu: 30.10.1.0, Yer No: 52.311.1.

³⁶ Şakir Gümüş, Anket Şirketleri 30 Mart Testini Geçti mi?, *Uluslararası Politik Araştırmalar Dergisi*, Yıl:1, Cilt:1, (2015), s. 34.

³⁷ Anadolu, 28 Eylül 1957, Sayı: 440, s. 1.

³⁸ Adapazarı Akşam Haberleri, 7 Ekim 1957, Sayı: 1773, s. 1.

³⁹ Hakikat, 11 Ekim 1957, Sayı: 1081, s. 1.

Seçimler dolayısıyla CHP Sakarya İl Başkanlığı tarafından Adapazarı'nda kapalı yer toplantıları yapılmıştır. 9 Ekim 1957'de İstiklal Mahallesi'nde yapılan toplantıda CHP'li milletvekili adayları konuşmuşlardır. Hatipler kendilerini dinlemeye gelen kişilere DP'nin muhalefet yıllarındaki vaatleriyle iktidar yıllarındaki hareket tarzlarını karşılaştırmışlardır. Milletvekili adaylarından Muzaffer Erden, CHP'nin seçimi kazanması durumunda neler yapacaklarını söylemişlerdir⁴⁰. Muzaffer Erden gibi diğer milletvekili adayları da birer konuşma yaparak hem DP'yi eleştirmişler hem de seçim vaatlerini maddeler halinde sıralamışlardır.

Seçimlerde başarılı netice almak isteyen hem iktidar partisi olan DP ile muhalefet partisi olan CHP, güçlü birer parti olduklarını ve güçlerini yeni adaylarla da arttırdıklarını göstermeye çalışmışlardır. Anadolu gazetesine göre CHP Teşkilatları, Sakarya dışında Bolu'da da çok sayıda yeni üyelikler kazanmıştır⁴¹. Bu durum, seçimler dolayısıyla partilerin hem rekabetlerini hem de faaliyetlerini göstermesi bakımından önem taşımaktadır.

13 Eylül 1957'de hem CHP hem de DP tarafından Adapazarı'nda birer açık hava toplantısı yapılmıştır. Bilhassa DP'liler ilçe merkezinde ve köylerde vatandaşlara izah vermişlerdir. Bu toplantılarda 100 kişi görev yapmıştır. Çok sayıda partinin katıldığı kapalı salon ve açık hava toplantılarında seçimlerin kazanılması durumunda yapılacak işleri tek tek anlatmışlardır⁴². Aynı şekilde CHP Sakarya İl Başkanlığı da benzer seçim faaliyetlerinde bulunmuştur.

Seçimler dolayısıyla Türkiye'nin her tarafında olduğu gibi Sakarya'da seçime iştirak eden siyasi partilerden DP, CHP, HP ve CMP'nin beri tertip ettikleri açık hava ve kapalı salon seçim gününe kadar devam etmiştir. Bu münasebetle, söz konusu partilerin gerek milletvekili adayları gerekse de parti ileri gelenleri vilâyet merkezinde, ilçelerde ve köylerde tertip edilen söz alarak konuşmalar yapmışlardır⁴³. Bu durum, seçim

⁴⁰ Sakarya, 10 Ekim 1957, Sayı: 2691, s. 1.

⁴¹ Anadolu, 12 Ekim 1957, Sayı: 452, s. 1.

⁴² Hakikat, 14 Ekim 1957, Sayı: 1083, s. 1.

⁴³ Sakarya Postası, 14 Ekim 1957, Sayı: 1016, s. 1.

çalışmalarının Sakarya'da yoğun bir biçimde yapıldığını ortaya koymaktadır.

17 Ekim 1957 tarihinde DP tarafından Geyve ilçesinde bir açık hava toplantısı tertip edilmiştir. Nusret Kirişçioğlu, Selami Dinçer ve bazı hatiplerin konuştuğu bu toplantıda diğerleri gibi oldukça ilgi görmüş ve çok sayıda vatandaş katılmıştır. Geyve'den sonra Serdivan, Abalı, İlyaslar, Tepelik, Kahramanbey, İkizce, Osmaniye ve Kayrancı köylerinde yapılan kapalı salon toplantılarında katılım son derece yüksek olmuştur. Binlerce köylü ve şehirlî vatandaş oylarını yeniden DP'ye vereceklerini söylemişlerdir⁴⁴. Seçmenlerin DP'ye gösterdiği ilgi, Sakarya basını tarafından DP'nin seçimi kazanacağı şeklinde değerlendirilmiştir.

DP Sakarya İl Teşkilatı gibi CHP Sakarya İl Başkanlığı tarafından da Sakarya ili merkezinde ve bağlı ilçelerde açık hava toplantılarıyla kapalı salon görüşmeleri yapılmıştır. Söz konusu toplantıları bizzat CHP milletvekili adayları yapmıştır. Bilhassa Alpu Mihaliççik'ta yapılan mitinge katılım son derece yüksek olmuştur. Burada CHP'li adaylardan Hüsnü Gök ve Şerafettin Polat birer konuşma yapmışlardır⁴⁵.

Seçimler, 27 Ekim 1957'de yapılmıştır. Seçimlere katılım, %76,61 gibi son derece yüksek bir oranda olmuştur⁴⁶. Bu seçimler sonucunda DP, tüm oyların üçte ikisini almayı başarmıştır. Seçimler neticesi DP 426, CHP 176 ve HP ile CMP 4'er milletvekilliği kazanmışlardır. Ancak, DP listesinde Celal Bayar, Refik Koraltan ve Adnan Menderes ikişer yerden seçildiğinden DP'nin milletvekili sayısı 423'e düşmüştür. CHP listesinde ise İsmet İnönü, Kasım Gülek, Turahan Feyzioğlu ve Kamil Kırıköğlü da ikişer yerden seçimi kazandıklarından CHP'nin milletvekili sayısı 172'ye düşmüştür. Bu suretle 1957 seçimleri neticesinde, TBMM'de 7 eksikle 603 milletvekili bulunmuştur. Seçimler sonucunda, DP 46 vilâyette tam liste halinde 418, üç vilâyette ise karma listeler içinde 6 milletvekilliği kazanarak Meclis'te üçte iki ekseriyeti sağlamıştır. CHP ise 18 vilâyette liste halinde 170, üç vilâyette de karma liste içinde 6 milletvekilliği elde etmiştir. Son olarak HP sadece Burdur'da seçimleri kazanmış ve 4

⁴⁴ Hakikat, 18 Ekim 1957, Sayı: 1087, s. 1.

⁴⁵ Sakarya, 16 Ekim 1957, Sayı: 2696, s. 1.

⁴⁶ Ali Arslan, 1950'den 12 Eylül 1980 Askeri Müdahalesine, Genel Seçim Sonuçları Temelinde Türkiye'nin Siyasi Yapısı, *İnsan Bilimleri Dergisi*, Cilt:4, Sayı:1, (2007), s. 1.

milletvekili çıkarabilmiştir. Aynı şekilde CMP de sadece Kırşehir'den 4 milletvekili çıkarabilmiştir⁴⁷.

1957 Milletvekili Genel Seçimleri sonucunda Sakarya'da en yüksek oyu alan DP'dir. Seçimler neticesinde DP, DP diğer üç partinin toplamından 30.006 daha fazla oy almıştır. Sakarya'nın ilçeleri olan Adapazarı, Hendek, Geyve, Akyazı, Sapanca ve Karasu'da en yüksek oyu alan parti yine DP'dir. DP'den sonra yüksek oy alan ikinci parti ise CHP olmuştur. DP'nin adaylarının aldığı oylar ise şu şekildedir: Selami Dinçer 28.035, Hamza Osman Erkan 27.949, Hüseyin Nüzhet Akın 27.982, Hamdi Başak 27.899, Nusret Kirişçiöğlü 27.946, Baha Hun 28.395, Tacettin Barış 27972 ve son olarak da Mehmet Rifat Kadızade 27. 876 oy almıştır⁴⁸. Böylece DP, Sakarya'nın 8 milletvekilini çıkarmış ve bahsi geçen kişiler de Sakarya milletvekili olmaya hak kazanmışlardır.

2. Sakarya Milletvekilleri

Birinci bölümde belirtildiği üzere, 1957'de yapılan seçimler sonucu Sakarya'da seçimleri DP kazanmış ve DP'li 8 (sekiz) aday milletvekili seçilmişlerdir. Bu bağlamda, 1 Kasım 1957'de açılan 11. Dönem TBMM'de Sakarya milletvekili olmaya hak kazanan kişiler sırasıyla Selami Dinçer, Hamza Osman Erkan, Hüseyin Nüzhet Akın, Hamdi Başak, Nusret Kirişçiöğlü, Baha Hun, Tacettin Barış ve Mehmet Rifat Kadızade'dir⁴⁹.

11. Dönem TBMM'si çalışmalarına başladıktan sonra, 22 Kasım 1957'de TBMM'de komisyonlar için seçimler yapılmış ve Sakarya milletvekillerinin de girmeye hak kazandıkları komisyonlar belirlenmiştir. Bu bağlamda, ilk olarak Tacettin Barış ve Nusret Kirişçiöğlü Adliye Encümenliğine; Selami Dinçer Bütçe Encümenliğine; Hamza Osman Erkan ve Mehmet Rifat Kadızade Hariciye Encümenliğine; Baha Hun Basın-Yayın ve Turizm Encümenliğine ve Hamdi Başak da Tarım Encümenliğine seçilmişlerdir⁵⁰. Burada ilk olarak denilmesinin sebebi şudur: Aşağıda da açık bir biçimde görülebileceği üzere

⁴⁷ Milliyet, 29 Ekim 1957, Sayı:2681.

⁴⁸ Son Dakika, 28 Ekim 1957, Sayı: 915, s. 1.

⁴⁹ BCA, Fon Kodu: 30.10.1.0, Yer No: 52.311.1; TBMMTD, Dönem 11, c.I, (1 Kasım 1957), s. 5.

⁵⁰ TBMMTD, Dönem 11, c. I, (22 Kasım 1957), s. 29-33.

TBMM'nin çalışma dönemi içerisinde vekillerin yer aldıkları komisyonlar değişebilmektedir. Sakarya milletvekillerinden bazılarının yer aldığı komisyonu bir defa değişmişken; bazılarının üç defa değiştiği görülmektedir. Bu bilgiler ve Sakarya milletvekillerinin TBMM'deki faaliyetler, milletvekilleriyle ilgili bilgi verilen kısımlarda gösterilecektir.

2.1. Selami Dinçer

Selami Dinçer, 1912 (H.1331) yılında Bursa iline bağlı Gemlik ilçesinde doğmuştur. İlk ve orta tahsilini İstanbul'da bulunan Robert Koleji'nde tamamlayan Dinçer, 1935 yılında Kabataş Lisesi'nden mezun olmuştur. 1939 yılında İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden mezun olan Selami Dinçer, iyi derecede İngilizce ve Fransızca bilmektedir. Sırasıyla Şereflikoçhisar, Gebze, Gölcük ve Karamürsel'de hâkimlik yapan Dinçer, daha sonra İstanbul'da Başsavcı Vekilliği ile Adliye Vekâleti Zatı İşler Müdürlüğü görevlerini yapmıştır. 1954'te Kocaeli milletvekili olarak seçilen Dinçer, 1957 yılında Sakarya Milletvekili olarak TBMM'de görev yapmıştır⁵¹. Bu anlamda, 1957 yılında yeniden milletvekili olarak seçilen Selami Dinçer'in 27 Ekim 1957 tarihli Seçim Mazbatasına göre, ciddi bir biçimde oy alarak vekil olmaya hak kazandığı anlaşılmaktadır⁵².

1954 yılında Adliye Encümenliğinde görev alan Selami Dinçer, 11. Dönem'de TBMM'de ilk olarak Bütçe Komisyonu'nda çalışmıştır⁵³. Daha sonraki aşamalarda Adliye Komisyonunda da çalışan Selami Dinçer'in ayrıca Türkiye Büyük Millet Meclisi Kütüphanesi Encümenliğinde de görev aldığı görülmektedir⁵⁴. 10. Dönem TBMM'sinde Kocaeli milletvekili olarak yer aldığı dönemde⁵⁵ çok fazla kanun önergesi ve konuşması olan Selami Dinçer'in 11. Dönem TBMM'sinde daha az konuştuğu ve sadece 2 adet kanun önergesi verdiği anlaşılmaktadır. Esasında çok sayıda oylamaya katılan ve görev alan Selami Dinçer'in

⁵¹ Selami Dinçer'in 2088 Nolu Tercüme-i Hal Varakası.

⁵² Selami Dinçer'in 27 Ekim 1957 Tarihli Seçim Mazbatası

⁵³ TBMMTD, Dönem 11, c. I, (22 Kasım 1957), s. 29-33.

⁵⁴ Zühtü Arslan, *Türk Parlamento Tarihi TBMM-XI. Dönem (1957-1960)*, Ankara: TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, 2011, s. 820.

⁵⁵ Bilal Tunç, Demokrat Parti Kocaeli Milletvekili Cemal Tüzün (1954-1961), *Karadeniz Araştırmaları Dergisi*, Cilt:54, Sayı:14, (2017), s. 173.

konuşma ve kanun önergesi vermesi bakımından aktif olmaması düşündürücüdür.

Selami Dinçer'in içerisinde yer aldığı Bütçe Komisyonu Başkanlığı tarafından 25 Aralık 1957 tarihinde TBMM Dâhili Nizamnamesinin bazı maddelerinin değiştirilmesi için bir kanun önergesi verilmiştir. Söz konusu değişikliğin teklif edilmesinin sebebi olarak da, mevcut nizamnamenin ihtiyaçları sağlamada yetersiz olduğunun düşünülmesidir⁵⁶. 31 Ocak 1958'de Selami Dinçer'in Bütçe Encümeni Komisyonu üyesi olarak verdiği bir kanun önergesi daha vardır ve adı geçen şu şekildedir⁵⁷: Sakarya Mebusu Selâmi Dinçer'in, Hâkimler Kanununa ek 5017 sayılı Kanunun 1. maddesine bağlı cetvelin değiştirilmesi hakkında kanun teklifi. Bu kanunun verildiği gün Selami Dinçer'in aynı gün, Kıbrıs'taki son müessif hâdiselerde şehit düşen ırkdaşlarımızın ruhlarının tazizi için üç dakika ihtiram duruşu yapılması konusunda DP'li diğer milletvekilleriyle birlikte bir önerisi olmuştur⁵⁸. Söz konusu kanun önerisi gibi, Selami Dinçer'in imzasının bulunduğu başka teklifler de vardır, ancak yukarıda izah edildiği üzere sadece bir kanun önergesi bulunmaktadır.

15 Kasım 1958 tarihine kadar Bütçe Encümeni'nde görev alan Selami Dinçer, söz konusu tarihten itibaren yapılan yeni düzenlemeyle Meclis Kütüphanesi Encümenliğine seçilmiştir⁵⁹. Sadece iki adet kanun teklifi veren Dinçer, birbirinden farklı üç adet komisyonda yer almıştır. DP'li milletvekili olması sebebiyle Hükümet tarafından verilen çok sayıda kanun teklifinin oylamasına katılmış ve Hükümet'in lehinde oy kullanmıştır.

Selami Dinçer, 18 Nisan 1960 tarihinde verilen Tahkikat Komisyonu'nda yer almıştır⁶⁰. Söz konusu komisyonda yer almasından dolayı 27 Mayıs 1960 tarihinden sonra kurulan Yassıada Mahkemelerinde Tahkikat Komisyonu'na Üye Olma ve bu bağlamda

⁵⁶ TBMMTD, Dönem 11, c. I, (25 Aralık 1957), s. 1.

⁵⁷ TBMMTD, Dönem 11, c. I, (31 Ocak 1958), s. 594.

⁵⁸ TBMMTD, Dönem 11, c. I, (31 Ocak 1958), s. 595.

⁵⁹ TBMMTD, Dönem 11, c. V, (15 Kasım 1958), s. 42.

⁶⁰ Selin Esen, 18 Nisan 1960 Tarihli Tahkikat Komisyonu, *Mülkiye Dergisi*, Cilt:34, Sayı: 267, (2010), s. 178.

Anayasayı ihlal Davası kapsamında yargılanmıştır⁶¹. Söz konusu yargılama neticesi Selami Dinçer, müebbet olarak hapse mahkûm edilmiştir⁶². 1964 yılına kadar Kayseri Cezaevinde kalan Dinçer'in cezası 27 Ekim 1964 tarihinde Yüksek Adalet Divanı tarafından affedilmiştir⁶³.

2.2. Hamza Osman Erkan

Hamza Osman Erkan, 1896 (H.1313) yılında İstanbul'da doğmuştur. İsviçre'de eğitim aldığı sırada Birinci Dünya Savaşı'nın çıkması üzerine gönüllü olarak harbe katılmış ve Harp Madalyası ile ödüllendirilmiştir. Milli Mücadele Dönemi'nde İstanbul teşkilatında çalışmış olan Erkan, evini İstanbul Grubu ve Milli Mukavemet Teşkilatı'nın kullanmasına izin vermiştir. Milli Mücadele Dönemi'nin bitiminden sonra eğitimine Cenevre Üniversitesi'nde devam etmiş ve Paris'te bankacılık konusunda ihtisas yapan Selami Dinçer, ülkeye döndükten sonra çeşitli tarihlerde banka müdürlükleri görevlerinde bulunmuş ve sonrasında 1936 yılında Uyuşturucu Maddeler İhisarı Genel Müdürlüğüne tayin edilmiştir. Bu görevi yaptığı sırada Cenevre Milletler Cemiyeti Uyuşturucu Maddeler müzakerelerine ve Belgrat Türk-Yugoslav Antlaşması toplantılarına Türk Heyeti Başkanı olarak katılmıştır⁶⁴. Söz konusu göreve katılması uygun görülen Uyuşturucu Maddeler İhisarı Genel Müdürü olarak katılan Erkan'a siyasi pasaport verilmiştir⁶⁵.

Toprak Mahsulleri Ofisi teşkilatının kuruluşunu hazırlayarak ilk genel müdürlük vazifesini yerine getiren Hamza Osman Erkan, bu görevi yaptığı sırada 1939 yılında yapılan seçimlerde 10 Nisan 1939'de Afyon Milletvekili olarak Meclis'e girmiştir. Afyonkarahisar Milletvekili olarak görev yaptığı tarihlerde Afyon fahri hemşerisi olarak kabul edilmiştir. 1943'te milletvekili seçilemeyen Erkan, 1954 yılında Kocaeli Milletvekili olarak yeniden Meclis'e girebilmeyi başarmıştır. Milletvekilliği yaptığı dönemlerde de Beden Terbiyesi Yüksek İstişare Heyeti üyeliğiyle Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi Genel sekreterliğini de karşılıksız olarak görev

⁶¹ *Yassıada Yüksek Adalet Divanı Tutanakları: Anayasayı İhlal Davası*, Ankara: TBMM Kütüphanesi, Yer No: 1985-4501, s. 4, 24; Yüksek Adalet Divanı Kararları, Yer No: 1985-4520, Ankara: TBMM Kütüphanesi, 1967, s. 221.

⁶² Milliyet, 15 Eylül 1961, Sayı:4060, s.1-5.

⁶³ BCA, Fon Kodu: 30.11.1.0, Yer No: 308.35.14.

⁶⁴ Hamza Osman Erkan'ın 1018 Sayılı Hal Tercümesi

⁶⁵ BCA, Fon Kodu: 30.18.1.2, Yer No: 64.34.8.

yapmıştır⁶⁶. Edebiyat alanında da çalışmalar yapan Erkan'ın İsviçre ve Fransız gazetelerinde yazıları bulunduğu ve Türkiye'de çeşitli dergi ve gazetelerde çeşitli konularda yazıları bulunmaktadır⁶⁷. 1946 yılında Bir Avuç Kahraman adlı bir kitap yayınlayan Erkan, edebiyat alanında da çalışmalar yaptığını ortaya çıkarmıştır.

TBMM'nin 11. Devresinde yani 1957 ile 1960 yılları arasında TBMM'de Sakarya Milletvekili olarak görev yapan Osman Hamza Erkan, Hariciye Komisyonunda yer almıştır⁶⁸. Başta görev yaptığı Hariciye Komisyonu Başkanlığı yani Türkiye'nin dış politikası ile ilgili yapılan çalışmalara ve oylamalara katılan Erkan, çok sayıda oylamaya katılmış ve Hükümet tarafından verilen kanun önergelerine genellikle kabul oyu vermiştir. 1954 yılında Kocaeli Milletvekili olarak görev yaptığı TBMM'de bazı kanun önergeleri vermiş olan Hamza Osman Erkan'ın XI. Devre TBMM'sinde vermiş olduğu herhangi bir kanun maddesinin bulunmadığı anlaşılmaktadır.

DP'li milletvekili olarak çok sayıda kanun görüşmelerinde yer alan Hamza Osman Erkan, Hükümet tarafından verilen ve kendisinin yer aldığı oylamaların tamamına kabul oyu vermiştir. 27 Mayıs 1960 Askeri Darbesinden sonra gözaltına alınmış ve Anayasayı İhlal Davası kapsamında yargılanmıştır⁶⁹. Yassıada Yüksek Adalet Divanı tarafından yapılan yargılamalar neticesinde 5 yıl ağır hapse mahkûm edilmiştir⁷⁰.

2.3. Hüseyin Nüzhet Akın

Hüseyin Nüzhet Akın, 1915 (H.1334) yılında Kocaeli'ne bağlı Gölcük ilçesinde doğmuştur⁷¹. İlk ve ortaokulu İzmit'te tamamlayan Akın, 1937 yılında İstanbul'da bulunan Kabataş Lisesi fen bölümünden mezun olmuştur. Liseden mezun olduktan sonra İzmit'te bulunan Ziraat Bankası'nda çalışmaya başlayan Nüzhet Akın, 1939 yılında Ankara

⁶⁶ Arslan, *Türk Parlamento Tarihi TBMM-XI. Dönem (1957-1960)*, s. 819; Hamza Osman Erkan'ın 27 Ekim 1957 Tarihli Seçim Mazbatası

⁶⁷ Sefer E. Berzeg, *Kafkasya ve Çerkezler Bibliyografyası*, Samsun: Kafkasya Yayıncılık, 1996, s. 22.

⁶⁸ TBMMTD, Dönem 11, c. I, (22 Kasım 1957), s. 29-33.

⁶⁹ *Yassıada Yüksek Adalet Divanı Tutanakları: Anayasayı İhlal Davası*, s.24.

⁷⁰ Milliyet, 15 Eylül 1961, Sayı:4060, s.1-5.

⁷¹ Kazım Öztürk, *Türk Parlamento Tarihi TBMM-X. Dönem (1954-1957)*, Ankara: Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları, 2000, s. 561.

Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde eğitime başlamış ve 1942 yılında buradan mezun olmuştur. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden mezun olduktan sonra da Ziraat Bankası'nda çalışmaya devam etmiş ve Banka Müdür Muavinliğine kadar yükselmiştir. 1954 yılında Kocaeli Milletvekili seçilen Akın evli ve üç çocuk babasıdır⁷². 1957 yılında Sakarya Milletvekili seçilen Akın, bu görevini 27 Mayıs 1960 Askeri Darbesi'ne kadar devam ettirmiştir⁷³.

Hüseyin Nüzhet Akın, TBMM'de İdare Amirliği görevini üstlenmiştir. Bu bağlamda, 21 Aralık 1958 tarihli Meclis oturumunda İdare Amirleri Sakarya Mebusu Nüzhet Akın ve Konya Mebusu Reyhan Gökmenoğlu'nun, 1957 Mali Yılı Muvazene-i Umumiye Kanununa bağlı (A/I) işaretli cetvelin Büyük Millet Meclisi kısmında değişiklik yapılması hakkında kanun teklifi verildiği anlaşılmaktadır⁷⁴. 1 Kasım 1958'de yapılan düzenlemeyle Nüzhet Akın yeniden TBMM İdare Amirliğine seçilmiştir⁷⁵. Söz konusu görevin güncellenmesinden sonra 1 Aralık 1958'de Meclisi İdare Amiri olarak H. Nüzhet Akın tarafından 1958 malî yılı Muvazene-i Umumiye Kanununa bağlı çalışmaların Büyük Millet Meclisi kısmında değişiklik yapılması hakkında kanun teklifi verildiği anlaşılmaktadır⁷⁶. Nüzhet Akın tarafından verilmiş en önemli kanun önergesi, Cumhurbaşkanlığı Teşkilat Sistemlerinde bir değişiklik yapılması hakkında olmuştur⁷⁷. Söz konusu durum, Hüseyin Nüzhet Akın'ın Mebus olarak Meclis'te önemli kararların görüşülmesini sağladığı şeklinde değerlendirilebilir.

TBMM'nin açılışından 27 Mayıs 1960 Askeri Darbesine kadar geçen dönem içerisinde TBMM İdare Amiri olarak vazife ifa eden Hüseyin Nüzhet Akın'ın da gözaltına alınan ve yargılanan Sakarya milletvekilleri arasında yer almaktadır. Anayasayı İhlal Davası bağlamında yargılanan Akın, her ne kadar Anayasayı İhlal ettiğine dair bir suçu tespit edilmemiş olsa da; mahkeme tarafından Hamza Osman Erkan gibi 5 yıl ağır hapis

⁷² Hüseyin Nüzhet Akın'ın 2087 Sayılı Hal Tercümesi.

⁷³ Hüseyin Nüzhet Akın'ın 27 Ekim 1957 Tarihli Seçim Mazbatası.

⁷⁴ TBMMTD, Dönem 11, c. II, (21 Aralık 1957), s. 252.

⁷⁵ TBMMTD, Dönem 11, c. V, (1 Kasım 1958), s. 18.

⁷⁶ TBMMTD, Dönem 11, c. VI, (1 Aralık 1958), s. 4.

⁷⁷ TBMMTD, Dönem 11, c. IX, (1 Haziran 1959), s. 414.

cezasına mahkûm edilmiştir⁷⁸. Bu durum, Türk siyasi tarihinde TBMM’de önemli görevler üstlenen Hüseyin Nüzhet Akın gibi kişilerin darbeler neticesinde haksız olan cezalandırmalara mahkûm edilmişlerdir şeklinde değerlendirilebilir.

2.4. Tacettin Barış

Tacettin Barış, 1925 (H. 1341) yılında Bolu’da doğmuştur. Babası İbrahim Hakkı Bey, annesi ise Fitriye Hanım’dır. İlk ve ortaokulu Adapazarı’nda tamamlayan Tacettin Barış, Kabataş Lisesi’nden mezun olduktan sonra Ankara Hukuk Fakültesi’ni kazanmış ve buradan mezun olduktan sonra 1952 yılından itibaren Adapazarı Barosu’na bağlı olarak avukatlık yapmaya başlamıştır⁷⁹. Avukatlık yaptığı dönemde Sakarya DP İl Teşkilatında görev alan ve DP İl İdare Kurulu’na seçilen Tacettin Barış, 1957 yılında Sakarya milletvekili olarak seçilmiştir⁸⁰.

TBMM’nin ilk dönemlerinde Adliye Komisyonunda yer Tacettin Barış, bazı kanun teklifleri vermiş ve çoğu kanun görüşmelerinde de yer almıştır. Bu bağlamda, Barış ve arkadaşları tarafından 7 Şubat 1958’de 1580 sayılı Belediye Kanununun 7. maddesinin değiştirilmesine dair kanun teklifi verilmiştir⁸¹. Söz konusu kanun teklifinden sonra Tacettin Barış ve arkadaşları tarafından 10 Şubat 1958 tarihinde verilen yazıyla Türkiye Cumhuriyeti ile Avusturya Cumhuriyeti arasında 6 Nisan 1957 tarihinde mektup teatisi suretiyle akit olunan anlaşma ve eklerinin onaylandığına dair kanun layihası verilmiştir⁸².

Tacettin Barış ve arkadaşları tarafından Yüksek İslam Enstitüsü kurulması ve burası için kadro tahsis edilmesini sağlamak amacıyla bir kanun teklifi verilmiştir⁸³. Söz konusu kanun teklifinden sonra Tacettin Barış ve arkadaşları tarafından *“Yurdumuzun ve istiklâlimizin koruyucusu şanlı ve kahraman ordumuza Türkiye Büyük Millet Meclisinin selâm ve muhabbetlerinin iblâğına dair”* bir adet takrir

⁷⁸ *Yassıada Yüksek Adalet Divanı Tutanakları: Anayasayı İhlal Davası*, s.24; Milliyet, 15 Eylül 1961, Sayı:4060, s.1-5; Yüksek Adalet Divanı Kararları, Yer No: 1985-4520, s. 377-378.

⁷⁹ Tacettin Barış’ın 2443 Nolu Hal Tercümesi.

⁸⁰ Tacettin Barış’ın 27 Ekim 1957 Tarihli Seçim Mazbatası.

⁸¹ TBMMTD, Dönem 11, c. I, (7 Şubat 1958), s. 1.

⁸² TBMMTD, Dönem 11, c. I, (10 Şubat 1958), s. 1.

⁸³ TBMMTD, Dönem 11, c. IX, (25 Mayıs 1959), s. 251.

verilmiştir⁸⁴. Bu arada, 16 Kasım 1959'da TBMM'de komisyonlarda yapılan yeni düzenlemeler kapsamında Tacettin Barış'ın yer aldığı komisyon değişmiştir. Bu kapsamda, Adliye Encümenliğinde yer alan Barış, söz konusu tarihten itibaren Divan Muhasebat Encümenliğinde görev almaya başlamıştır⁸⁵. Bu düzenlemeyle beraber 11. Dönemde Sakarya Milletvekili olarak yer alan Barış'ın 2 adet farklı komisyonlarda görev aldığı ortaya çıkmaktadır.

TBMM çalışmaları içerisinde aktif bir milletvekili olarak görev yapan ve Meclis Zabıt Tutanaklarından çok sayıda kanun görüşmelerine katılmış olduğu tespit edilen Tacettin Barış da diğer DP'li milletvekilleri gibi 27 Mayıs 1960 Askeri Darbesinden sonra tutuklanmıştır. Yüksek Adalet Komisyonu tarafından Selami Dinçer, Tahkikat Komisyonunun raporunu hazırladığı gerekçesiyle suçlu bulunmuştur⁸⁶. Yapılan yargılanmalar neticesinde Yüksek Adalet Komisyonu tarafından suçlu bulunan Barış, 5 yıl ağır hapis cezasına mahkûm edilmiştir⁸⁷. Bu durum, Adalet ve Divan Muhasebat gibi iki önemli komisyonda yer alan Barış'ın siyasi hayatının bitmesine sebep olmuştur şeklinde düşünülebilir.

2.5. Mehmet Nusret Kirişoğlu

Mehmet Nusret Kirişoğlu, 1914 (H. 1330) yılında İstanbul'da doğmuştur. Babası Osman Nuri Bey, annesi ise Fatma Hanım'dır. 1935 yılında Galatarasay Lisesi'nden mezun olduktan sonra Ankara Hukuk Fakültesi'ne girmiş ve buradan 1938 yılında mezun olmuştur. Hukuk Fakültesi'nden mezun olmadan önce, 1937'de Gümrük ve İhisarlar Bakanlığı Teftiş Heyeti Kalemine memur adayı olarak devlet hizmetine girmiş olan Kirişoğlu, 23 Kasım 1940'ta aynı bakanlığın özlük ve sicil memurluğuna getirilmiş ve buradan 1941'de mümeyyizliğe terfi etmiştir. 1941'de Yedek Subay Okuluna girerek topçu teğmen olarak eylemli askerlik görevini 6 Nisan 1944'te tamamladıktan sonra aynı yıl İstanbul hâkim adaylığına, 1944'te Yıldızeli Hâkim Yardımcılığına ve 1946'da Çanakkale Cumhuriyet Savcı Yardımcılığına atanmıştır⁸⁸. Buradan istifa ettikten sonra avukatlığa başlamış ve 1951 yılına kadar

⁸⁴ TBMMTD, Dönem 11, c. VI, (25 Mayıs 1959), s. 251.

⁸⁵ TBMMTD, Dönem 11, c. X, (24 Şubat 1959), s. 734.

⁸⁶ Yüksek Adalet Divanı Kararları, Yer No: 1985-4520, , s. 221.

⁸⁷ *Yassıada Yüksek Adalet Divanı Tutanakları: Anayasayı İhlal Davası*, s.24.

⁸⁸ Mehmet Nusret Kirişoğlu'nun 1929 Sayılı Hal Tercümesi.

avukatlık yapmıştır. 1951 ve 1954 seçimlerinde Çanakkale Milletvekilliği yaptıktan sonra 1957 yılında Sakarya milletvekili olarak seçilmiştir⁸⁹. Evli olan Mehmet Nusret Kirişoğlu bir çocuk sahibidir⁹⁰.

TBMM'nin ilk döneminde Hariciye Komisyonunda yer alan Mehmet Nusret Kirişoğlu tarafından verilen çok sayıda kanun bulunmaktadır. Bu bağlamda, 12 Kasım 1957 tarihinde Mehmet Nusret Kirişoğlu tarafından Devlet Şûrası Kanuna ek 6716 sayılı Kanunun 1.maddesine bağlı cetvelde değişiklik yapılması hakkında bir adet kanun teklifi verilmiştir⁹¹. Aynı şekilde 2 Nisan 1958 tarihinde Kirişoğlu'nun, Türk Ceza Kanununun 569 ve 570. maddelerinin tadiline dair kanun teklifi bulunmaktadır⁹². 1 Aralık 1958'de Kirişoğlu tarafından, Devlet Şûrası Kanununa ek 6716 sayılı Kanunun 1. maddesine bağlı cetvelde değişiklik yapılması hakkındaki kanun teklifinin Muvakkat Encümeninde görüşülmesine dair takrir verilmiştir⁹³. Bu kanun teklifinden sonra 15 Aralık 1958'de Nusret Kirişoğlu tarafından, Devlet Şûrası Kanununa ek 6716 sayılı Kanunun 1. maddesine bağlı maddelerinde yapılması hakkında bir kanun teklifi daha verildiği anlaşılmaktadır⁹⁴.

TBMM'de 16 Kasım 1959 tarihinde komisyonlarda yapılan yeni düzenlemeler kapsamında Mehmet Nusret Kirişoğlu'nun yer aldığı komisyon değişmiştir. Önceleri Hariciye Encümenliğinde yer alan Kirişoğlu, söz konusu tarihten itibaren Bütçe Encümenliğinde görev almaya başlamıştır⁹⁵. Bu düzenlemeyle beraber 11. Dönemde Sakarya Milletvekili olarak yer alan Kirişoğlu'nun 2 adet farklı komisyonlarda görev aldığı ortaya çıkmaktadır.

18 Nisan 1960 tarihli Tahkikat Komisyonunun kuruluşunda ve çalışmalarında yer alan Mehmet Nusret Kirişoğlu, 1960 Askeri Darbesinden sonra tutuklanmış ve Tahkikat Komisyonu çalışmalarında yer aldığı için Anayasayı ihlal Davası kapsamında yargılanmıştır. Yüksek

⁸⁹ Mehmet Nusret Kirişoğlu'nun 27 Ekim 1957 Tarihli Seçim Mazbatası.

⁹⁰ Kazım Öztürk, *Türk Parlamento Tarihi TBMM IX. Dönem (1950-1954)*, Ankara: Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları, 1998, s. 240-241.

⁹¹ TBMMTD, Dönem 11, c. II, (12 Kasım 1958), s. 71.

⁹² TBMMTD, Dönem 11, c. II, (12 Kasım 1958), s. 71.

⁹³ TBMMTD, Dönem 11, c. VI, (1 Aralık 1958), s. 1.

⁹⁴ TBMMTD, Dönem 11, c. VI, (15 Aralık 1958), s. 167.

⁹⁵ TBMMTD, Dönem 11, c. X, (16 Kasım 1959), s. 31.

Adalet Komisyonu tarafından Selami Dinçer, Tahkikat Komisyonunun raporunu hazırladığı gerekçesiyle suçlu bulunmuştur⁹⁶. Söz konusu yargılama neticesinde Kirişoğlu İdam Cezasına çarptırılmıştır⁹⁷. Yüksek Adalet Komisyonu tarafından toplamda 14 kişi hakkında idam cezası verilmiştir⁹⁸. İdam cezası alan 14 kişi arasında Mehmet Nusret Kirişoğlu da yer almaktadır⁹⁹. Her ne kadar idam cezası alan 14 kişi arasında¹⁰⁰ yer alsada da Kirişoğlu'nun idam cezası uygulanmamış, bunun yerine ağır hapis cezası almıştır.

2.6. Ahmet Hamdi Başak

Ahmet Hamdi Başak, 1913 (H. 1329) yılında Rize'de doğmuştur. Babası Yakup Efendi, annesi ise Fatma Hanım'dır. İlk ve ortaokulu Adapazarı'nda tamamlayan Başak, İstanbul Hayriye Lisesi'ne girmiş ve buradan 1935 yılında mezun olduktan sonra Yüksek İktisat ve Ticaret Mektebi'ne kayıt olmuş ve adı geçen mektepten 1939 yılında bankacılık bölümünden mezun olmuştur. Kocaeli'nde bankacılık sektöründe çalışan Başak, 1950 yılında Kocaeli milletvekilliğine seçilmiştir¹⁰¹. Aynı şekilde 1954'te yeniden Kocaeli milletvekili olan Başak, 1957'de Sakarya milletvekili olarak görev yapmıştır¹⁰². Evli olan Ahmet Hamdi Başak'ın çocuğu bulunmamaktadır.

Ahmet Hamdi Başak, 11. Dönem TBMM'sinde ilk olarak Tarım Encümenliğinde yer almıştır. Bu kapsamda, 12 Kasım 1958 tarihinde Hamdi Başak'ın içinde yer aldığı komisyon tarafından, Türkiye ile Mısır arasında 15 Ağustos 1953 tarihli Ticaret ve Tediye Anlaşmasına ek olarak, 18 Temmuz 1957 tarihinde Kahire'de teati edilen mektupların tasdiki hakkında kanun lâyihası ilgili Hükümet mümessillerinin de

⁹⁶ Yüksek Adalet Divanı Kararları, Yer No: 1985-4520, s. 221.

⁹⁷ *Yassıada Yüksek Adalet Divanı Tutanakları: Anayasayı İhlal Davası*, s.24; Milliyet, 15 Eylül 1961, Sayı:4060, s.1-5.

⁹⁸ Vatan, 16 Eylül 1961, s.1; Son Havadis, 16 Eylül 1961, s.1; Tanin, 16 Eylül 1961, s. 1.

⁹⁹ Atiye Emiroğlu, 27 Mayıs 1960 İhtilali ve Demokrat Parti'nin Tasfiyesi, *Selçuk Üniversitesi Kadınhanı Faik İçil Meslek Yüksekokulu Sosyal ve Teknik Araştırmalar Dergisi*, Yıl:1, Sayı:1, (2011), s. 24.

¹⁰⁰ Bilal Tunç, Demokrat Parti Kocaeli Milletvekili Nüzhet Unat'ın Siyasi Hayatı ve Yassıada Mahkemelerindeki Yargılanma Süreci (1954-1961), *Karadeniz Araştırmaları Dergisi*, Sayı:66 (2020), s. 374.

¹⁰¹ Ahmet Hamdi Başak'ın 1763 Sayılı Hal Tercümesi.

¹⁰² Ahmet Hamdi Başak'ın 27 Ekim 1957 Tarihli Seçim Mazbatası.

iştirakiyle tetkik ve müzakere edilmiş ve layihalar aynen kabul edilmiştir¹⁰³. Söz konusu çalışmadan sonra 27 Şubat 1958 tarihinde Hamdi Başak ve arkadaşları tarafından, köylerdeki halkın yapacağı içme suyu işlerine yapılan yardımın 15 milyondan 25 milyona çıkarılması teklif edilmiştir¹⁰⁴.

15 Kasım 1958 tarihine kadar Tarım Encümeni'nde görev alan Hamdi Başak, söz konusu tarihten itibaren yapılan yeni düzenlemeyle İmar ve İskân Encümenliğine seçilmiştir¹⁰⁵. Bu arada yeni encümenlikte çalışmalarını yürüten Hamdi Başak'ın 1959 yılı içerisinde milletvekili dokunulmazlığının kaldırılması için TBMM'ye bir Adalet Bakanlığı tarafından bir tezkere verilmiştir¹⁰⁶. Bunun sebebi ise, *"Ehliyetsiz olarak otomobil kullanmak suretiyle Karayolları Trafik Kanununa muhalefetten suçlu bulunan Arif Özvardar hakkında Trafik zabıtasınca tanzim olunan zabıt varakasının, bu nevi suçlara müteallik dâvaları rüyetle mükellef Kocaeli Birinci Sulh Ceza Mahkemesine tevdi edildiğinden, 2. Mevzuubahis otomobilin Sakarya Mebusu Hamdi Başak'a ait olduğu anlaşılarak mumaileyh hakkında da, ehliyetnamesi olmayan şahsa otomobil kullandırmak suretiyle Karayolları Trafik Kanununa muhalefet fiilinden dolayı ayrıca tanzim olunan 22 Haziran 1956 tarih ve 12274 sayılı zabıt varakasının dahi aynı mahkemeye verilmesidir"*¹⁰⁷. Konuyla alakalı olarak TBMM Zabıtlarında yapılan incelemelerde, Ahmet Hamdi Başak'a herhangi bir cezanın verilmediği yani milletvekilliğinin düşürülmediği ve Başak'ın Meclis'te çalışmalarına devam ettiği anlaşılmaktadır.

16 Kasım 1959'da TBMM'de komisyonlarda yapılan yeni düzenlemeler kapsamında Başak'ın yer aldığı komisyon değişmiştir. Bu kapsamda, İmar ve İskân Encümenliğinde yer alan Başak, söz konusu tarihten itibaren Ticaret Encümenliğinde görev almaya başlamıştır¹⁰⁸. Bu düzenlemeyle beraber 11. Dönemde Sakarya Milletvekili olarak yer

¹⁰³ TBMMTD, Dönem 11, c. III, (2 Nisan 1958), s. 1.

¹⁰⁴ TBMMTD, Dönem 11, c. II, (27 Şubat 1958), s. 895.

¹⁰⁵ TBMMTD, Dönem 11, c. V, (15 Kasım 1958), s. 40.

¹⁰⁶ TBMMTD, Dönem 11, c. VIII, (2 Mart 1959), s. 7.

¹⁰⁷ TBMMTD, Dönem 11, c. IX, (15 Mayıs 1959), s. 203.

¹⁰⁸ TBMMTD, Dönem 11, c. X, (16 Kasım 1959), s. 32.

alan Başak'ın 3 adet farklı komisyonlarda görev aldığı ortaya çıkmaktadır.

Ahmet Hamdi Başak, her ne kadar üç farklı komisyonda yer almış olsa da, çok az kanun teklifinde bulunmuş ve Meclis'te çok sayıda oylamaya katılıp Hükümet lehinde oy vermesine rağmen, kanun görüşmeleriyle hemen hemen hiç Meclis oturumlarında konuşması olmamıştır. Yer aldığı komisyonlar ve Meclis'te katıldığı oylamalar bakımından aktif bir siyasetçi olan Ahmet Hamdi Başak, 27 Mayıs 1960 Darbesi neticesi gözaltına alınmış ve Anayasayı İhlal Davası kapsamında yargılanmıştır. Yüksek Adalet Komisyonu tarafından söz konusu dava kapsamında suçlu bulunan Başak, 5 yıl ağır hapis cezasına mahkûm edilmiştir¹⁰⁹.

2.7. Baha Hun

Baha Hun, 1927'de Adapazarı'nda doğmuştur. Babası Rıza Bey, annesi ise Esmâ Hanım'dır. İlk ve ortaokulu Adapazarı'nda tamamlayan Hun, 1949 yılında Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden mezun olmuştur. Avukatlık stajından sonra yedek subay okuluna giden Baha Hun, terhisten sonra ticarete atılmış ve zahire ticaretiyle uğraşmıştır¹¹⁰. Bu süreçte DP İl İdare Kurulu reisi olarak görev yapan Baha Hun, 1957 seçimlerinde Sakarya milletvekili olarak seçilmiştir¹¹¹.

Baha Hun Basın-Yayın ve Turizm Encümenliğine seçilen ve burada görev yapan Baha Hun ve Komisyondaki arkadaşları tarafından 5 Mayıs 1958 tarihinde, «İmar ve İskân Vekâleti kuruluş ve vazifeleri hakkında Kanun» lâyhâsınının 15. maddesine bağlı cetvellerde yüksek mühendis ve mimarlar ile mühendis ve mimarların vazife ve kadro imkânlarına aykırı düşen bir maddelerinde birtakım düzenlemelerin yapılması talep edilmiştir¹¹². Daha sonraki süreçte 13 Kasım 1958 tarihinde Baha Hun ve arkadaşları tarafından İmar Kanunu hakkında bir kanun teklifi edilmiştir¹¹³.

¹⁰⁹ *Yassıda Yüksek Adalet Divanı Tutanakları: Anayasayı İhlal Davası*, s.24; Milliyet, 15 Eylül 1961, Sayı:4060, s.1-5.

¹¹⁰ Baha Hun'un 2444 Nolu Hal Tercümesi.

¹¹¹ Baha Hun'un 27 Ekim 1957 tarihli Seçim Mazbatası.

¹¹² TBMMTD, Dönem 11, c. IV, (5 Mayıs 1958), s. 25.

¹¹³ TBMMTD, Dönem 11, c. V, (24 Kasım 1958), s. 2.

1 Aralık 1958'de Kirişcioğlu tarafından verilen Devlet Şûrası Kanununa ek 6716 sayılı Kanunun 1. maddesine bağlı cetvelde değişiklik yapılması hakkındaki kanun teklifinin aynı gün Baha Hun'un içerisinde yer aldığı komisyon tarafından görüşüldüğü görülmektedir¹¹⁴. Baha Hun'un özellikle askeri hâkimlerle ilgili bir kanun teklifi anlaşılmaktadır. Buna göre, Askeri Hâkimlere Hâkim Ödenegi Verilmesi Hakkında Milli Müdafaa Vekilliğine mazbata verilmiştir¹¹⁵.

Meclis'te yer aldığı dönem içerisinde sadece Basın-Yayın ve Turizm Encümenliğinde çalışan Baha Hun, yukarıda belirtildiği üzere bazı kanun teklifleri vermiş ve bunların dışında çok sayıda kanun görüşmesine katılarak Hükümetin lehinde oy vermiştir. 27 Mayıs 1960 Askeri Darbesinden sonra tutuklanan Baha Hun, Anayasayı İhlal Davası kapsamında yargılanmıştır. Yapılan yargılanmalar neticesinde her ne kadar bu suçu işlediğine dair herhangi bir delil bulunmamış olsa da; Yüksek Adalet Komisyonu tarafından 4 Yıl 2 Ay ağır hapis cezasına mahkum edilmiştir¹¹⁶. Bu durum, bazı milletvekillerinin haksız yere yargılandığını ve sadece DP'li milletvekili olmasından dolayı hapse mahkum edildiğini gösteren bir delil olarak değerlendirilebilir.

2.8. Mehmet Rifat Kadızade

Mehmet Rifat Kadızade, 1899 (H. 1315) yılında İzmir'de doğmuştur. Babası Osman Tevfik Bey ve annesi de Fehime Hanım'dır. Hiç evlenmemiş ve lisesi mezunu olan Kadızade, dört yıl Deutsche Orient Bank isimli Alman Bankası'nda, beş yıl İzmir ve Ankara'da Merkez Bankası'nda ve 20 yıl da Ziraat Bankası İstanbul Şubesi'nde çalışmıştır. Bu arada Milletvekili olmadan önce bu bankanın İstanbul Şubesi Müdür Yardımcılığı görevini yürütmüştür¹¹⁷. Ziraat Bankası'nda çalıştığı dönemde DP'den milletvekili seçimlerine katılan Mehmet Rifat Kadızade, 1957 yılında Sakarya milletvekili olarak seçilmiştir¹¹⁸.

Mehmet Rifat Kadızade TBMM'de Sakarya Milletvekili olarak görev yapmaya başladığında 22 Kasım 1957 yılı itibarıyla Hariciye

¹¹⁴ TBMMTD, Dönem 11, c. VI, (1 Aralık 1958), s. 5.

¹¹⁵ TBMMTD, Dönem 11, c. IX, (18 Mayıs 1959), s. 185.

¹¹⁶ *Yassıada Yüksek Adalet Divanı Tutanakları: Anayasayı İhlal Davası*, s.24; Milliyet, 15 Eylül 1961, Sayı:4060, s.1-5; Yüksek Adalet Divanı Kararları, Yer No: 1985-4520, s. 378.

¹¹⁷ Mehmet Rifat Kadızade'nin 2445 Nolu Hal Tercümesi.

¹¹⁸ Mehmet Rifat Kadızade'nin 27 Ekim 1957 tarihli Seçim Mazbatası

Encümenliğine seçilmiştir¹¹⁹. Diğer Sakarya milletvekilleri 25 Mayıs 1960 tarihine kadar devam eden Meclis çalışmalarında farklı komisyonlarda yer almışken; Mehmet Rifat Kadızade sadece Hariciye Encümenliğinde bulunmuştur. Ancak Meclis faaliyetleri içerisinde bahsi geçen vekili çok da aktif olmadığı ve diğer Sakarya milletvekilleri gibi herhangi bir kanun teklifi vermediği anlaşılmaktadır.

1 Kasım 1957'de çalışmalarına başlayan ve 27 Mayıs 1960 Askeri Darbesi'ne kadar görev yapan TBMM'de Mehmet Rifat Kadızade çok sayıda kanun görüşmesine katılmış ve çok sayıda oylamada bulunmuştur. Esasında bir milletvekili olarak TBMM'nin çok sayıda oturumunda yer almış ve TBMM Yüksek Başkanlığına yapılan oylamalara iştirak etmiştir. Ancak diğer Sakarya milletvekilleri gibi kanun teklifi verme ve bir konu hakkında konuşma gibi faaliyetler içerisinde olmadığı açık bir biçimde ortaya çıkmaktadır. Bu arada diğer DP'li milletvekilleri gibi Kadızade de askeri darbeden sonra tutuklanmış ve Anayasayı İhlal Davası kapsamında yargılanmıştır. Yapılan yargılamalar neticesinde Anayasayı İhlal Suçunu işlediğine dair somut bir delil bulunamayan Mehmet Rifat Kadızade, Yüksek Adalet Komisyonu tarafından DP'li milletvekili olmasından dolayı 5 Yıl ağır ceza hapsine çarptırılmıştır¹²⁰.

Sonuç

1954 yılına kadar Kocaeli'ne bağlı büyük ilçelerden birisi olan, Kocaeli siyasi tarihinde son derece önemli bir rol oynayan ve çok sayıda siyaset adamının yetiştiği Adapazarı'nın adı geçen tarihte Sakarya adında vilâyet yapılmasıyla beraber burada birçok alanda önemli değişimler yaşanmıştır. Bilhassa siyaset alanında büyük değişimlerin görüldüğü Sakarya'da 1957 yılında yapılan Milletvekili Genel Seçimleri ayrı bir rol oynamıştır. Bu seçimlere ilk defa bağımsız bir vilâyet olarak giren Sakarya'da hem seçim öncesi hem de seçim gününde büyük heyecan ve

¹¹⁹ TBMMTD, Dönem 11, c. I, (22 Kasım 1957), s. 29-33.

¹²⁰ TBMM Kütüphanesi, *Yassıada Yüksek Adalet Divanı Tutanakları: Anayasayı İhlal Davası*, s.24; Milliyet, 15 Eylül 1961, Sayı:4060, s.1-5; Yüksek Adalet Divanı Kararları, Yer No: 1985-4520, s. 378.

katılımın yaşandığı devrin gazetelerinin verdiği bilgilerden çok açık bir biçimde görülebilmektedir.

Esasında 1957 Milletvekili Genel Seçimleri sadece Sakarya'da değil, ülke genelinde ilgiyle takip edilmiş ve seçimlere katılım ciddi oranda olmuştur. Ancak bu seçimlerin DP'nin istediği gibi sonuçlandığı söylenemez. Zira seçimler öncesinde iktidar tarafından yapılan bazı uygulamalar ve diğer gelişmeler DP'nin aleyhine sonuçlanmıştır. Bu bağlamda, iktidar partisi olan DP, daha önce girmiş olduğu 1950 ve 1954 seçimlerinde son derece yüksek oranda oy almış iken; 1957 seçimlerinde yeniden tek başına iktidar olmayı hak etmiş olmasına rağmen istediği oy oranını alamamıştır. Bu seçimde CHP'nin başını çekmiş olduğu muhalif olan partilerin oy oranları, DP'nin aldığı oy toplamından fazla olmuştur.

Esasında seçimler için ciddi hazırlık yapan ve seçimlere iddialı bir biçimde giren DP, bütün illerde çok önemli seçim faaliyetleri yürümüştür. Bu illerin başında yeni vilâyet olan Sakarya gelmektedir. Sakarya'da yayınlanan yerel gazetelerden elde edilen bilgilere göre, iktidar partisi DP, ana muhalefet partisi CHP ile HP ve CMP il genelinde yoğun bir seçim çalışması yapmışlardır. İl merkezi ve bütün ilçe, bucak ve ocakları gezen partililer seçimleri kazanmaya çalışmışlardır. Bu bağlamda başta DP olmak üzere bütün siyasi partiler açık hava toplantıları, mitingler ve kapalı salon toplantıları düzenleyerek seçimi kazanmaları durumunda Sakarya için neler yapacaklarını ve seçim vaatlerinin neler olduğunu maddeler halinde halka anlatmışlardır. Siyasi partiler, bu şekilde Sakaryalıların desteğini almaya çalışmışlardır.

Yukarıda ifade edildiği üzere 27 Ekim 1957 tarihinde yapılan Milletvekili Genel Seçimlerinde DP, her ne kadar tek başına iktidar olmayı garantilemiş olsa da istediği şekilde oy alamamış ve çoğu ilde oy sayısı bakımından muhalefet partilerinin gerisinde kalmıştır. Ancak bu durum, Sakarya'da son derece farklı olmuş ve DP Sakarya genelinde çok sayıda oy alarak birinci parti olmayı başarmıştır. Şöyle ki, bu seçimlere DP ile birlikte toplamda dört parti katılmış ve DP'nin Sakarya'da aldığı oylar, her üç muhalefet partisinin aldığı oylardan daha fazla olmuştur. Bu da, yeni vilâyet olan Sakarya'da halkın DP'den memnun olduğu ve destek verdiği şeklinde değerlendirilebilir.

Sakarya'da birinci parti olarak seçimleri kazanan DP, vilâyetin 8 milletvekilliğini elde etmiştir. Böylece 11. Dönem TBMM'sinde bağımsız bir vilâyet olarak yer alan Sakarya, 8 milletvekili tarafından temsil edilmiştir. TBMM Meclis Tutanaklarından elde edilen bilgilere göre, Sakarya milletvekilleri TBMM'de önemli komisyonlarda yani encümenliklerde yer alarak aktif görevler üstlenmişlerdir. İktidar partisinin milletvekilleri olan Sakaryalı vekillerden her ne kadar bu dönemde Bakanlık düzeyinde herhangi bir görev yapan olmasa da, adı geçen vekiller çok sayıda görüşme ve oylamaya katılarak iktidar partisinin lehinde oy kullanmışlardır. Birbirinden farklı yapıda olan encümenliklerde yer alan Sakaryalı milletvekilleri tarafından bazı önemli kanun önergeleri de verilmiştir. Söz konusu durum, bahsi geçen milletvekillerinin TBMM'de aktif bir biçimde görev yaptıklarını ortaya çıkarmaktadır.

11. Dönem TBMM'sinde 1 Kasım 1957'den 25 Mayıs 1960'a kadar görev ifa eden Sakarya milletvekillerinin tamamı, 27 Mayıs 1960 Askeri Darbesi'nden sonra tutuklanmış ve Yüksek Adalet Divanı tarafından Anayasayı İhlal Davası kapsamında yargılanmışlardır. Yüksek Adalet Divanı Mahkemesi tarafından Selami Dinçer ve Tacettin Güneş, Tahkikat Komisyonu'nda yer aldıkları gerekçesiyle ağır cezalara çarptırılmışlardır. Oysaki diğer 6 milletvekili her ne kadar Anayasayı İhlal Davası kapsamında yargılanmış olsalar da, bu suçları işledikleri kesin olarak ispat edilemediğinden Selami Dinçer ve Tacettin Güneş'e göre daha az hapis cezaları almışlardır.

Netice olarak, 1957 seçimlerine bağımsız bir vilâyet olarak katılan ve 8 milletvekili ile TBMM'de temsil edilen Sakarya, Türk siyasal hayatında bahsi geçen tarihten beri son derece önemli bir rol oynamaktadır. Geçmişte olduğu gibi günümüzde de seçimlerin çekişmeli geçtiği ve partiler arasında ciddi rekabetlerin yaşandığı Sakarya'da siyaset insanların yaşamında son derece önemli bir yer tutmaktadır.

Kaynaklar

Arşiv Belgeleri

Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA)

Fon Kodu: 30.10.1.0, Yer No: 52.311.1.



Fon Kodu: 030.10.0.0 Yer No: 78.515.6.

Fon Kodu: 30.11.1.0, Yer No: 308.35.14.

BCA, Fon Kodu: 30.18.1.2, Yer No: 64.34.8.

TBMM Zabıt Cerideleri (Tutanakları)

- TBMMTD, Dönem 11, c.I, (1 Kasım 1957), s. 5.
 TBMMTD, Dönem 11, c. I, (22 Kasım 1957), s. 29-33.
 TBMMTD, Dönem 11, c. II, (21 Aralık 1957), s. 252.
 TBMMTD, Dönem 11, c. I, (25 Aralık 1957), s. 1.
 TBMMTD, Dönem 11, c. I, (31 Ocak 1958), s. 594.
 TBMMTD, Dönem 11, c. I, (7 Şubat 1958), s. 1.
 TBMMTD, Dönem 11, c. I, (10 Şubat 1958), s. 1.
 TBMMTD, Dönem 11, c. II, (27 Şubat 1958), s. 895.
 TBMMTD, Dönem 11, c. II, (12 Kasım 1958), s. 71.
 TBMMTD, Dönem 11, c. V, (15 Kasım 1958), s. 40.
 TBMMTD, Dönem 11, c. VI, (15 Aralık 1958), s. 167.
 TBMMTD, Dönem 11, c. VI, (1 Aralık 1958), s. 1.
 TBMMTD, Dönem 11, c. X, (24 Şubat 1959), s. 734.
 TBMMTD, Dönem 11, c. IV, (5 Mayıs 1958), s. 25.
 TBMMTD, Dönem 11, c. IX, (18 Mayıs 1959), s. 185.
 TBMMTD, Dönem 11, c. IX, (25 Mayıs 1959), s. 251.
 TBMMTD, Dönem 11, c. III, (2 Nisan 1958), s. 1.
 TBMMTD, Dönem 11, c. V, (1 Kasım 1958), s. 18.
 TBMMTD, Dönem 11, c. V, (15 Kasım 1958), s. 42.
 TBMMTD, Dönem 11, c. V, (24 Kasım 1958), s. 2.
 TBMMTD, Dönem 11, c. VI, (1 Aralık 1958), s. 4.
 TBMMTD, Dönem 11, c. VIII, (2 Mart 1959), s. 7.
 TBMMTD, Dönem 11, c. IX, (15 Mayıs 1959), s. 203.
 TBMMTD, Dönem 11, c. IX, (1 Haziran 1959), s. 414.
 TBMMTD, Dönem 11, c. X, (16 Kasım 1959), s. 31.
 TBMMTD, Dönem 11, c. V, (15 Kasım 1958), s. 40.
 TBMMTD, Dönem 11, c. X, (16 Kasım 1959), s. 32.

TBMM Milletvekili Mazbata ve Tanıtma Formları

- Ahmet Hamdi Başak'ın 1763 Sayılı Hal Tercümesi.
 Ahmet Hamdi Başak'ın 27 Ekim 1957 Tarihli Seçim Mazbatası.
 Baha Hun'un 2444 Nolu Hal Tercümesi.
 Baha Hun'un 27 Ekim 1957 tarihli Seçim Mazbatası.
 Hamza Osman Erkan'ın 1018 Sayılı Hal Tercümesi.
 Hamza Osman Erkan'ın 27 Ekim 1957 Tarihli Seçim Mazbatası.
 Hüseyin Nüzhet Akın'ın 2087 Sayılı Hal Tercümesi.

Hüseyin Nüzhet Akın'ın 27 Ekim 1957 Tarihli Seçim Mazbatası.
 Mehmet Nusret Kirişoğlu'nun 1929 Sayılı Hal Tercümesi.
 Mehmet Nusret Kirişoğlu'nun 27 Ekim 1957 Tarihli Seçim Mazbatası.
 Mehmet Rifat Kadızade'nin 2445 Nolu Hal Tercümesi.
 Mehmet Rifat Kadızade'nin 27 Ekim 1957 tarihli Seçim Mazbatası
 Selami Dinçer'in 2088 Nolu Tercüme-i Hal Varakası.
 Selami Dinçer'in 27 Ekim 1957 Tarihli Seçim Mazbatası.
 Tacettin Barış'ın 2443 Nolu Hal Tercümesi.
 Tacettin Barış'ın 27 Ekim 1957 Tarihli Seçim Mazbatası.

Sürelî Yayınlar

Yerel Gazeteler

Adapazarı Akşam Haberleri Gazetesi
 Anadolu Gazetesi
 Hakikat Gazetesi
 Sabah Gazetesi
 Sakarya Gazetesi
 Son Dakika Gazetesi
 Sakarya Postası Gazetesi

Ulusal Gazeteler

Milliyet Gazetesi
 Son Havadis
 Vatan

Araştırma ve İnceleme Eserleri

Abdülhakimoğulları, Erdal, Tek Başına Seçim Kazanmak: Türk Siyasal Hayatında Bağımsız Milletvekili Adaylığı, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: 12, (2008), ss. 269-304.

Ahmad, Feroz, *Demokrasi Sürecinde Türkiye (1945-1980)*, (4. Baskı), İstanbul: Hil Yayınları, 2010.

Akşin, Sina, *Türkiye'nin Yakın Tarihi I*, İstanbul: Yenigün Haber Ajansı Yayınları, 1997.

Albayrak, Mustafa, Hürriyet Partisi'nin Türk Siyasî Tarihindeki Yeri ve Önemi, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Cilt: 24, Sayı:71, (Temmuz 2008), ss.341-379.

Arslan, Ali, 1950'den 12 Eylül 1980 Askeri Müdahalesine, Genel Seçim Sonuçları Temelinde Türkiye'nin Siyasi Yapısı, *İnsan Bilimleri Dergisi*, Cilt:4, Sayı:1, (2007), ss. 1-29.

Arslan, Zühtü, *Türk Parlamento Tarihi TBMM-XI. Dönem (1957-1960)*, Ankara: TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, 2011.

Berzeg, Sefer E., *Kafkasya ve Çerkezler Bibliyografyası*, Samsun: Kafkasya Yayıncılık, 1996.

Bulut, Sedef, Üçüncü Dönem Demokrat Parti İktidarı (1957-1960): Siyasi Baskılar ve Tahkikat Komisyonu, *Akademik Bakış Dergisi*, Cilt:2, Sayı:4, (2009), ss. 125-145.

Çavdar, Tevfik, *Türkiye'nin Demokrasi Tarihi (1950'den Günümüze)*, (5. Baskı), Ankara: İmge Yayınevi, 2013.

Emiroğlu, Atiye, 27 Mayıs 1960 İhtilali ve Demokrat Parti'nin Tasfiyesi, *Selçuk Üniversitesi Kadınhanı Faik İçil Meslek Yüksekokulu Sosyal ve Teknik Araştırmalar Dergisi*, Yıl:1, Sayı:1, (2011), ss. 13-27.

Esen, Selin, 18 Nisan 1960 Tarihli Tahkikat Komisyonu, *Mülkiye Dergisi*, Cilt:34, Sayı: 267, (2010), ss. 167-192.

Gümüş, Şakir, Anket Şirketleri 30 Mart Testini Geçti mi?, *Uluslararası Politik Araştırmalar Dergisi*, Yıl:1, Cilt:1, (2015), ss. 35-53.

Karpaz, Kemal K., *Türk Demokrasi Tarihi, (Sosyal, Kültürel, Ekonomik Temeller)*, İstanbul: Timaş Yayınları, 2010.

Kurt, Sümeyra ve DUMAN, Emre, Sakarya İlinde Kentsel Gelişim Sürecinin Arazi Kullanımı ve Jeomorfolojik Birimler Üzerindeki Etkisinin Zamansal Değişimi, *Marmara Coğrafya Dergisi*, Sayı: 34, (2016), ss. 268-282.

Narin, Resul, *Sakarya Manav/Türkmen Tarihi (Yedi Asırlık Bir Tarih)*, Sakarya: Sakarya Yerel Kültür Derneği Yayınları, 2018.

Öztürk, Kazım, *Türk Parlamento Tarihi TBMM-X. Dönem (1954-1957)*, Ankara: Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları, 2000.

Öztürk, Kazım, *Türk Parlamento Tarihi TBMM IX. Dönem (1950-1954)*, Ankara: Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları, 1998.

Şahin, Enis ve Demirağ, Sinan, Cumhuriyet Dönemi Kocaeli Vilâyeti Mülkî Yapılanma Tarihi I (1924-1954), *Uluslararası Gazi Süleyman Paşa ve Kocaeli Tarihi Sempozyumu III*, ss.1555-1594.

Tunç, Bilal, Cumhuriyet Döneminde İzmit İlçesinin İdari Yapısı ve Nüfusu (1923-1960), *Türk İdare Tarihi Dergisi*, Sayı: 484, (2017), ss. 351-378.

Tunç, Bilal, Demokrat Parti Kocaeli Milletvekili Cemal Tüzün (1954-1961), *Karadeniz Araştırmaları Dergisi*, Cilt:54, Sayı:14, (2017), ss. 171-187.

Tunç, Bilal, Demokrat Parti Kocaeli Milletvekili Nüzhet Unat'ın Siyasi Hayatı ve Yassıada Mahkemelerindeki Yargılanma Süreci (1954-1961), *Karadeniz Araştırmaları Dergisi*, Sayı:66 (2020), ss. 365-384.

Tunç, Bilal, Türk Siyasi Tarihinde Demokrat Parti Uygulamalarından Vatan Cephesi'nin Sakarya'daki Yansımaları, *Current Research Social Sciences Dergisi*, Cilt: 3, Sayı:3, (2017), ss. 154-168.

Yassıada Yüksek Adalet Divanı Tutanakları: Anayasayı İhlal Davası, Ankara: TBMM Kütüphanesi, Yer No: 1985-4501, 1967.

Yüksek Adalet Divanı Kararları, Yer No: 1985-4520, Ankara: TBMM Kütüphanesi, 1967.

Zürcher, Eric Jan, *Modernleşen Türkiye'nin Tarihi*, (Çev. Yasemin Saner Gönen), (7. Baskı), İstanbul: İletişim Yayınları, 2000.

EKLER

Ek – 1: 27 Ekim 1957 Milletvekili Genel Seçimlerinin Sakarya'daki Sonuçları ve Milletvekillerinin aldıkları oy sayıları

Yerleşim Yeri	Milletvekili	Oy Sayısı	Yerleşim Yeri	Milletvekili	Oy Sayısı
Kocaeli	1. Yabancı	1.000	Kocaeli	1. Yabancı	1.000
	2. Yabancı	1.000		2. Yabancı	1.000
	3. Yabancı	1.000		3. Yabancı	1.000
Kocaeli	4. Yabancı	1.000	Kocaeli	4. Yabancı	1.000
	5. Yabancı	1.000		5. Yabancı	1.000
	6. Yabancı	1.000		6. Yabancı	1.000
Kocaeli	7. Yabancı	1.000	Kocaeli	7. Yabancı	1.000
	8. Yabancı	1.000		8. Yabancı	1.000
	9. Yabancı	1.000		9. Yabancı	1.000
Kocaeli	10. Yabancı	1.000	Kocaeli	10. Yabancı	1.000
	11. Yabancı	1.000		11. Yabancı	1.000
	12. Yabancı	1.000		12. Yabancı	1.000
Kocaeli	13. Yabancı	1.000	Kocaeli	13. Yabancı	1.000
	14. Yabancı	1.000		14. Yabancı	1.000
	15. Yabancı	1.000		15. Yabancı	1.000
Kocaeli	16. Yabancı	1.000	Kocaeli	16. Yabancı	1.000
	17. Yabancı	1.000		17. Yabancı	1.000
	18. Yabancı	1.000		18. Yabancı	1.000
Kocaeli	19. Yabancı	1.000	Kocaeli	19. Yabancı	1.000
	20. Yabancı	1.000		20. Yabancı	1.000
	21. Yabancı	1.000		21. Yabancı	1.000
Kocaeli	22. Yabancı	1.000	Kocaeli	22. Yabancı	1.000
	23. Yabancı	1.000		23. Yabancı	1.000
	24. Yabancı	1.000		24. Yabancı	1.000
Kocaeli	25. Yabancı	1.000	Kocaeli	25. Yabancı	1.000
	26. Yabancı	1.000		26. Yabancı	1.000
	27. Yabancı	1.000		27. Yabancı	1.000
Kocaeli	28. Yabancı	1.000	Kocaeli	28. Yabancı	1.000
	29. Yabancı	1.000		29. Yabancı	1.000
	30. Yabancı	1.000		30. Yabancı	1.000

Ek – 2: Anayasayı ihlal suçundan Yüksek Adalet Divanınca müebbet hapse mahkum edilen Selami Dinçer'in sürekli hastalıkları sebebiyle cezasının affı.



K A R A R N A M E

3005

1- Yüksek Adalet Divanınınca 15/9/1961 tarihinde ittifak olunan kesin kararla; Anayasayı ihlâl suçundan Türk Ceza Kanununun 146/1 ve 59 uncu maddeleri uyarınca ölümlü cezası yerine müebbet ağır hapse konulmasına ve hakkında aynı kanunun 31 ve 33 üncü maddelerinin uygulanmasına karar verilen hükümlü Eşref oğlu, 1331 doğumlu Selâmi Dinçer'in, tabiiyet tesbit olunan sürekli hastalıkları sebebiyle; Cezasının tamamen kaldırılması, Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 97 inci maddesi 2 inci fıkrası hükmü gereğince uygun görülmüştür.

2- Bu kararı Adalet Bakanı yürütür.

do.

27 Ekim 1964

Cumhurbaşkanı

Başbakan

Adalet Bakanı

İsmet İnönü

030 99 1 708/95 04

Ek – 3: Türk-Yugoslav Afyon Merkez Bürosu delegelerinin Avrupa gezisine Hamza Osman Erkan'ın katılması ve kendine siyasi pasaport verilmesi.

T. C. BAŞVEKÂLET KARARLAR MÜDÜRLÜĞÜ Karar no 1 4483	Karaname	T. C. BAŞBAKANLIK CUMHURİYET ARŞİVİ	
<p>MAYIS AYI İPTİDANINDAN İTİBAREN SATIŞ TEMASLARINDA BULUNMAK ÜZERE AVRUPA SEYAHATINA ÇIKMAK OLAN TÜRK-YUGOSLAV AFYON MERKEZ BÜROSU DELEGELERİNE AYUŞTURUCU MADDELER İNHİSARI MÜDÜRÜ HAMZA OSMAN ERKAN İN REFAKAT ETMESİ VE KENDİSİNE SARUF MASRAFLARINA KARŞILIK KLİRİNG-Lİ MENLEKETLERE İSABET EDECEK KİŞİ BU KANAL İLE VERİLMESİ KAYDIYLA 2500 LİRALIK DÖVİS MÜSADESE VE SEYAHATI İÇİN SİYASAL PASAPORT VERİLMESİ; İKTİSAD VEKİLLİĞİNİN 11/4/936 TARİH VE 14793/411 SAYILI TSKERESİ VE MALİYE VEKİLLİĞİNİN 29/4/936 TARİH VE 54844/5633 SAYILI MÜTAALENAMESEL ÜZERİNE İCRA VEKİLLERİ HEYETİNİN 29/4/936 TOPLAN-TIŞINDA ONANMIŞDIR.</p> <p style="text-align: right;">29/4/936</p> <p style="text-align: right;">REJİSTRE K. Atatürk</p>			
Ba. V. Y. İsmail	Ad. V. S. Sarıgül	M. M. V. K. Özalp	Da. V. S. Kaya
Ma. V. V. S. Sarıgül	Ma. V. K. Özalp	Me. V. S. Arkan	Na. V. A. Çetinkaya
B. V. C. Bayraktar	S. İ. M. V. P. P. Bayraktar	G. İ. V. K. Özalp	Z. V. M. İsmail
<p>500 500 01 02 64/34/8</p>			

Ek – 4: Adapazarı Akşam Haberleri gazetesinin 7 Ekim 1957 tarihli Sakarya'da siyasi partilerin seçim faaliyetleriyle ilgili yazısı.



Ek – 5: Yeni Ada Postasının 28 Ekim 1957 Tarihli Seçim Sonuçlarını gösteren yazısı

YENİ ADA POSTASI

19 Ekim 1957 Pazartesi

YENİ ADA POSTASI
Yeni Ada Postası'nın kuruluşu, Türkiye'nin demokratik ve laik yapısını güçlendirmeye katkıda bulunacaktır. Bu gazetenin amacı, halkın bilgilendirilmesini sağlamak ve sosyal adaletini tesis etmektir.

YENİ ADA POSTASI
Yeni Ada Postası'nın kuruluşu, Türkiye'nin demokratik ve laik yapısını güçlendirmeye katkıda bulunacaktır. Bu gazetenin amacı, halkın bilgilendirilmesini sağlamak ve sosyal adaletini tesis etmektir.

Dünkü Mebus Seçimlerinde

Vilâyetimizde alınan kat'i neticeler

S Ö Y L E D İ R

D.P. 70602, C.H.P. 34281, H.P. 8427
C.M.P. 6653 rey almıştır

D.P. üç partiye karşılık 10 nar bin reylerde ve 30.000 rey fazla kazanmıştır

D.P. Adaylarının Adapazarı merkez kazasının aldığı oy miktarı

Selâmi Dinçer	28035
Hamza Osman Erkan	27949
Nüzhet Akın	27982
Hamdi Başak	27899
Hüsret Kirişçioğlu	27946
Baha Hun	28395
Tacettin Barış	27972
Rifat Kadızade	27876
Yekün	224054

Özellikle parti adıyla gitti Vilâyetimizde yapılan bu kat'i neticelerden kullandığımız 34. yılın ilk gününde, 34. yıldan itibaren kullanılmaya başlanılan bu türden bir ilk kez 12.000 oyu almıştır. Bunun sebebi, bu türden bir ilk kez 12.000 oyu almıştır. Bunun sebebi, bu türden bir ilk kez 12.000 oyu almıştır.

Kazalardaki Sandık Miktarı ve Partilerin aldığı Oy miktarı

Sandık Adı	D.P.	C.H.P.	C.M.P.	H.P.	
Adapazarı	116	1204	1933	1291	1633
Hamza	73	902	4978	1250	960
Akyazı	83	930	3019	1090	1061
Çayır	55	1548	3036	73	806
Seyhan	31	3403	1268	228	372
Karaca	48	3013	2374	1074	79

Ek – 6: Hakikat gazetesinin 6 Eylül 1957 tarihli seçimlerle ilgili yazısı



Hakikat

GÜNLÜK TARAFSIZ SİYASİ GAZETE

Seçim 27 Ekimde yapılacak D.P. Meclis gurubu seçimlerin bu tarihte yapılmasına karar verdi

Meclis gurubu seçimleri için 27 Ekim tarihinde yapılacak seçimlerin bu tarihte yapılmasına karar verildi. Meclis gurubu seçimleri için 27 Ekim tarihinde yapılacak seçimlerin bu tarihte yapılmasına karar verildi.

Meclis gurubu seçimleri için 27 Ekim tarihinde yapılacak seçimlerin bu tarihte yapılmasına karar verildi.

Meclis gurubu seçimleri için 27 Ekim tarihinde yapılacak seçimlerin bu tarihte yapılmasına karar verildi.

Meclis gurubu seçimleri için 27 Ekim tarihinde yapılacak seçimlerin bu tarihte yapılmasına karar verildi.

Meclis gurubu seçimleri için 27 Ekim tarihinde yapılacak seçimlerin bu tarihte yapılmasına karar verildi.

Prof. Enver Ziya Karal Amerika'ya GİTTİ

Amerika'ya giden Prof. Enver Ziya Karal, Amerika'da çalışmalarını sürdürmektedir. Prof. Enver Ziya Karal, Amerika'da çalışmalarını sürdürmektedir.

Suudi Arabistan Milletlerarası para fonuna üye oldu

Suudi Arabistan Milletlerarası para fonuna üye oldu. Suudi Arabistan Milletlerarası para fonuna üye oldu.

Amerikanın mühim bir kararı

Jüriye hadiseleri dolayısı ile Ürdüne hava yolu ile yardım yapacak Türkiye'ye yardım hızlandırılacak

Amerikanın mühim bir kararı. Jüriye hadiseleri dolayısı ile Ürdüne hava yolu ile yardım yapacak Türkiye'ye yardım hızlandırılacak.

Amerikanın mühim bir kararı. Jüriye hadiseleri dolayısı ile Ürdüne hava yolu ile yardım yapacak Türkiye'ye yardım hızlandırılacak.

Fransada pa- ramızın kıy- meti yükseldi

Fransada paramızın kıymeti yükseldi. Fransada paramızın kıymeti yükseldi.

Ek – 7: Anadolu gazetesinin 5 Ekim 1957 tarihli Sakarya'daki seçimlerle ilgili yazısı.



Ek – 8: Milliyet Gazetesinin 15 Eylül 1961 Tarihli sayısı. Yüksek Adalet Komisyonu Tarafından verilen karar.

